

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Diplomová práce

NEDBALOSTNÍ ZAVINĚNÍ V TRESTNÍM PRÁVU

Bc. Miroslav Brož

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická
Katedra trestního práva

Diplomová práce
NEDBALOSTNÍ ZAVINĚNÍ V TRESTNÍM PRÁVU
Bc. Miroslav Brož

Vedoucí práce:

JUDr. Simona Stočesová, Ph.D., LL.M.

Katedra trestního práva

Fakulta právnická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

*Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů
a literatury.*

Plzeň, březen 2014

OBSAH

1 ÚVOD	1
1.1 Pojem trestního práva	2
2 SUBJEKTIVNÍ STRÁNKA SKUTKOVÉ PODSTATY TRESTNÉHO ČINU.....	3
2.1 Subjektivní stránka trestného činu.....	3
2.1.1 Vina a zavinění	4
2.2 Zavinění	5
2.2.1 Formy zavinění.....	6
2.2.2 Úmysl	7
2.2.3 Nedbalost	9
2.2.4 Konstrukce skutkových podstat z hlediska zavinění.....	10
2.2.5 Omyly a zavinění k okolnosti zvlášť přitěžující	12
3 NEDBALOSTNÍ ZAVINĚNÍ V TRESTNÍM PRÁVU.	15
3.1 Historický pohled na nedbalostní zavinění	15
3.1.1 Období 1852-1949: Zákon o zločinech, přečinech a přestupcích	15
3.1.2 Období 1950 - 1961: Trestní zákon z roku 1950	18
3.1.3 Období 1962 - 2009: Trestní zákon 1961	19
3.1.4 Současná právní úprava: TZ 40/ 2009	20
3.2 Vymezení pojmu nedbalosti.....	21
3.2.1 Vědomá nedbalost.....	23
3.2.2 Nevědomá nedbalost	25
3.2.3 Hrubá nedbalost.....	28
3.2.3.1 Skutkové podstaty založené na hrubé nedbalosti.....	31
3.2.4 Požadavek zachování potřebné míry opatrnosti.....	33
3.2.4.1 Objektivní vymezení míry potřebné opatrnosti.....	34
3.2.4.2 Subjektivní vymezení míry potřebné opatrnosti.....	35
4 SROVNÁNÍ SE ZAHRANIČNÍ ÚPRAVOU	37
4.1 Historický vývoj od vzniku ČSR do zániku ČSFR	37
4.2 Vývoj trestního práva po vzniku Slovenska	39
4.3 Trestní právo po rekodifikaci trestního zákona.....	40
4.4 Rekodifikační srovnání	42
4.5 Nedbalost	46
4.6 Omyl.....	48
5 ZÁVĚR.....	51
Summary.....	53
Seznam použitých zdrojů	54

1 ÚVOD

Mezi nejvýznamnější instituty trestního práva patří zavinění a právě nedbalost je jedna z forem zavinění. První formou je samotný úmysl, který přímo směřuje k uskutečnění určitých skutečností, které zakládají trestný čin. Nedbalost oproti tomu můžeme považovat za druhou, neméně podstatnou, složku samotného zavinění. Cílem této diplomové práce bude právě samotné vymezení nedbalostního zavinění, určení jeho místa v platné právní úpravě a následná komparace se zahraniční právní úpravou.

Ze začátku práce vymezím samotnou subjektivní stránku skutkové podstaty trestného činu a rozliším jednotlivé formy zavinění. Podrobněji se budu věnovat konstrukcím skutkových podstat z hlediska zavinění a nemalý prostor vyhražuji i omylu a okolnostem zvláště přitěžujícím v trestním právu.

Klíčovou částí celé diplomové práce je třetí kapitola, ve které se věnuji tématu, které zdobí název celé práce - nedbalosti. Na základě historických skutečností nejdříve určím milníky nedbalostního zavinění v českých zemích, abych následně definoval jednotlivé formy nedbalosti a pomocí judikatury je podrobněji rozebral.

Nemalý prostor jsem věnoval i komparaci se zahraniční právní úpravou. Tady jsem si vybral úpravu našich východních sousedů ze Slovenska. Možná právě proto, že naše úpravy jsou si tak podobné, ale přesto v nich můžeme nalézt jisté odlišnosti. Na základě historického vývoje ČSFR se pokusím nastínit úpravu trestního práva v obou zemích, abych následně po rekodifikaci srovnal úpravu jak v českém tak slovenském trestním zákoně.

Práce je přehledně členěna do tří velkých témat, které obsahově a tematicky vymezují nedbalost jako druhou formu zavinění.

1.1 Pojem trestního práva

Trestní právo je součástí právního řádu a je jedno z odvětví veřejného práva. Upravuje trestněprávní vztahy a stát prostřednictvím něho zajišťuje ochranu individuálních a sociálních vztahů. Trestní právo má určité znaky, které vyplývají z předmětu, účelu, metody a subjektu právní úpravy. Samotný předmět právní úpravy představují „*různé typy vztahů ve společnosti, zejména pak jednání či chování subjektů v jejich rámci. Jsou-li těmito subjekty fyzické osoby, někde i osoby právnické, jakožto pachatelé činů soudně trestných, popř. činů jinak trestných, spadá do této kategorie právních úprav i trestní právo.*“¹ Trestní právo je vůči ostatním právním odvětvím subsidiární a řeší případy, které by se nevyřešily v jiném právním odvětví. Účelem je potrestat pachatele na základě §12, odstavec 2 trestního zákoníku „*Trestní odpovědnost pachatele a trestně právní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.*“²

Společnosti je tak garantována ochrana před činy, které ji ohrožují nebo narušují v takové intenzitě, která vyžaduje trestněprávní reakci samotného státu. „*Účelem trestněprávní úpravy je tedy ochrana práv a oprávněných zájmů fyzických a právnických osob, zájmů společnosti a ústavního zřízení České republiky, před činy soudně trestnými, nebo činy jinak trestnými.*“³

¹ Kratochvíl, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, 834 s., s. 4. ISBN 978-80-7400-042-3

² Zákon č. 40/2009 Sbírky, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

³ Holländer, P. Filosofie práva. Plzeň : Aleš Čeněk, 2006, s. 74 a násl. ISBN 80-86898-96-2; Viz Těž důvodová zpráva k trestnímu zákoníku 2009. [online] Dostupná dne 25. listopadu 2013 z: <http://trestnizakonik.cz/navrh/duvodova-zprava.html>

2 Subjektivní stránka skutkové podstaty trestného činu

2.1 Subjektivní stránka trestného činu

„Významným znakem skutkové podstaty trestného činu je subjektivní stránka trestného činu. Zatímco objektivní stránka charakterizuje v podstatě vnější znaky trestného činu, do subjektivní stránky se zahrnují znaky vnitřní, týkající se psychiky pachatele. Obsahuje soubor znaků, které charakterizují psychiku pachatele ve vztahu k trestnému činu.“⁴

Subjektivní stránkou trestného činu tedy rozumíme psychický stav pachatele ke svému jednání a k výsledku tohoto jednání. Je jedním z obligatorních znaků skutkové podstaty a pomáhá nám určit, zdali je pachatel vůbec odpovědný za spáchání trestného činu. Subjektivní stránkou trestného činu se zabývají i jiná odvětví. Především psychologie, z které právě trestní právo čerpá poučení pro své úkony. *„Pro psychologii jsou snad zajímavější otázky motivu a cíle trestného činu. I tyto otázky mají značný význam pro trestní právo, třebaže více právnických problémů vyvstává v problematice zavinění a jeho forem. Snad proto, že motiv a cíl trestného činu pro svoji mnohotvárnost se více vzpírají uniformní právní úpravě než formy zavinění.“⁵* A právě zavinění je jediným obligatorním znakem subjektivní stránky trestného činu. V české právní úpravě se vyskytuje ve dvou formách. Přímém a nepřímém úmyslu a nebo vědomé či nevědomé nedbalosti. Bez zavinění není naplněna žádná skutková podstata trestného činu a také nelze vyvodit trestní odpovědnost za spáchaný trestný čin. Zavinění jako takovému se budu podrobněji věnovat v následující kapitole - zavinění.

Kromě obligatorního znaku má subjektivní stránka trestného činu pochopitelně i fakultativní znaky. Ty nemají vždy význam pro skutkovou podstatu a patří sem hlavně pohnutka, motiv a záměr pachatele. Pohnutku jako znak skutkové podstaty můžeme

⁴ JELÍNEK, Jiří, BRYCHTOVÁ, Kateřina, DRAŠTÍK, Antonín aj. Trestní právo hmotné, obecná část, Praha, Linde Praha, a.s., 2004, s. 202

⁵ SOLNÁŘ, V.; FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D. Základy trestní odpovědnosti, podstatně přepracované a doplněné vydání. 1. Vydání (jako Základy trestní odpovědnosti vydání druhé). Praha : Orac, s. r. o., 2003. 456 s., s. 263. ISBN 80-86199-74-6

najít v § 140 odstavec 3 písmeno g) trestního zákoníku - „*Odnětím svobody na patnáct až dvacet let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán, spáchal-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání.*“ Fakultativní znaky se nemusí vždy vyskytovat ve skutkové podstatě trestného činu, ale pokud skutková podstata vyžaduje, aby byl určitý čin spáchán s konkrétní pohnutkou musí být v daném případě tento znak naplněn, aby mohla být naplněna subjektivní stránka trestného činu.

2.1.1 Vina a zavinění

Zavinění můžeme někdy označit i jako vinu. Podle Solnaře⁶ se pro zavinění užívá termín vina jako synonymum. Přičemž vinu můžeme chápat jako širší pojem, který přesahuje subjektivní stránku trestného činu. Samotná vina je označena přímo i v trestním řádu § 2 odstavec 2 zákona o trestním řízení soudním⁷ „*Dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu není vina vyslovena, nelze na toho, proti němuž se vede trestní řízení, hledět, jako by byl vinen.*“

Zajímavý pohled na vinu přinesl německý filozof Karl Jaspers⁸. Ten ve svém díle *Otázka viny* (1946) klasifikoval vinu následovně:

- kriminální vina
- politická vina
- morální vina
- metafyzická vina

Podle Jasperse spolu všechny viny souvisí, přičemž metafyzickou vinu lze chápat jako existující solidaritu mezi lidmi, kdy každý jedinec je zodpovědný za

⁶ SOLNAŘ, V.; FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D. *Základy trestní odpovědnosti*, podstatně přepracované a doplněné vydání. 1. Vydání (jako *Základy trestní odpovědnosti* vydání druhé). Praha : Orac, s. r. o., 2003. 456 s., s. 264. ISBN 80-86199-74-6

⁷ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

⁸ Jaspers, K., *Otázka viny*, Praha : Academia, 2009, s. 144, ISBN 978-80-200-1455-9

bezpráví a všechnu nespravedlnost na světě. Pokud člověk neučiní vše co je v jeho silách aby tomu zabránil, je spoluvinnen. U morální viny je jedinec zodpovědný za všechny své činy a každý by se měl držet svého morálního normativního systému. Politická vina se dá vztáhnout i na dnešní společnost, kdy za to jakou máme vládu a státníky vlastně odpovídají sami občané, protože si tyto zástupce zvolili a musí nést následky činů tohoto státu. A konečně kriminální vina, která bezprostředně směřuje ke spáchání trestného činu a následek takového zločinu je potom trest. Tato vina spočívá v objektivně prokazatelných trestných činech, které porušují zákon.

2.2 Zavinení

Zavinení je jediným obligatorním znakem subjektivní stránky trestného činu. Je to „*Vnitřní psychický vztah pachatele k určitým skutečnostem, jež zakládají trestný čin.*“⁹ Samotné zavinení je v České republice postaveno na principu subjektivní odpovědnosti. Narozdíl třeba od úpravy anglosaské, kde existuje i objektivní trestní odpovědnost.

Samotné zavinení tvoří dvě složky. Složku vědění a složku volní. „*Vědění zahrnuje vnímání, tj. odraz předmětů a jevů pomocí našich smyslových orgánů, a představu předmětů a jevů, které sice pachatel nemůže právě v daný okamžik vnímat, které však vnímal dříve nebo k nimž došel úsudkem na základě znalostí a zkušeností.*“¹⁰ Můžeme rozlišit různé stupně vědění. Skutečnosti které pachatel považuje za možné, pravděpodobné a nejsilnějším stupněm, kdy tyto skutečnosti pachatel považuje za nutné.

Složka volní se odvíjí od vůle pachatele čin udělat. Tady musíme rozeznat, zdali pachatel chtěl čin spáchat nebo nechtěl, ale byl srozuměn s tím, že trestný čin může nastat. V tomto případě musíme vycházet z § 15 trestního zákoníku, odstavec 1)

⁹ NOVOTNÝ, O., VANDUCHOVÁ, M., ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 220

¹⁰ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 2. vyd. Praha: Leges, 2010, 904 s. Student (Leges). s. 209 ISBN 978-80-87212-49-3

„Trestný čin je spáchán úmyslně jestliže pachatel a) chtěl způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem nebo b) věděl, že svým jednáním mlže takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn.“ Srozuměním zákonodárce rozumí i smíření pachatel s tím, že tímto způsobem může porušit nebo ohrozit zájem chráněný zákonem. Podle Jelínka pokud pachatel nechce rozhodné skutečnosti a ani s nimi není srozuměn, není tu žádný volní vztah.

Zavinění vylučuje takzvaný stav nepřičetnosti, kdy pachatel nemohl rozpoznat či ovládnout své jednání. Samotnou přičetností rozumíme způsobilost být pachatelem trestného činu, pokud závisí na duševních schopnostech pachatele. Trestní zákon definuje nepřičetnost v § 26 *„Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.“* V následujícím paragrafu pak vymezuje i zmenšenou nepřičetnost, která se odvíjí od podstatně snížené schopnosti rozpoznat protiprávnost činu nebo ovládat své jednání.

2.2.1 Formy zavinění

Trestní právo je v Čechách rozděleno na zavinění úmyslné -dolózní a nedbalostní - kulpózní. Jiné než bipartizační rozdělení doporučoval v české literatuře minulého století významný český profesor trestního práva na Právnické fakultě Univerzity Karlovy August Miřička. Ten navrhoval tripartizaci zavinění. Podle něj měly být jednotlivé formy zavinění:

- Úmysl
- Vina vědomá
- Nedbalost

Tripartizační rozdělení se ale v praxi neujalo a trestněprávní věda jen rozdělená jen na úmysl a nedbalost. *„Věda trestněprávní se spokojuje namnoze stejně jako platná práva podle vzoru práva římského s dvěma základními formami viny: úmysl a*

*nedbalost. Tím se stalo nutným ony tři jaksi přirozené formy viny vměstnati do těchto dvou tradičních forem, což vedlo pro nedostatek vhodných dělidel k četným pochybnostem i sporům. To je tím povážlivější, poněvadž tyto pochybnosti i spory se obrážejí přirozeně v subjektivní stránce všech činů zákonem za trestné prohlášených.*¹¹ V následujících dvou kapitolách se tedy budu věnovat již zmiňovaným formám zavinění- úmyslu a nedbalosti.

2.2.2 Úmysl

Úmysl je považován za závažnější formu zavinění a proto i sankce, které ukládá trestní zákoník jsou přísnější. Samotný úmysl upravuje trestní zákon v §15 Trestního zákona a obsahuje jak složku vědění, tak složku volní. *„Podstatou úmyslu je z představ pachatele vycházející jeho vůle zaměřená výlučně na trestněprávně relevantní skutečnosti faktické povahy, jakož i na protiprávnost činu.*¹²

Můžeme rozlišit úmysl přímý a úmysl nepřímý. Přímý úmysl je, pokud pachatel věděl, že způsobem uvedeným v trestním zákoně poruší nebo ohrozí zájem chráněný trestním zákonem a chtěl takové porušení nebo ohrožení způsobit. A naopak při nepřímém úmyslu pachatel věděl, že svým jednáním může způsobit porušení nebo ohrožení zájmu chráněného zákonem a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn.¹³ Srozuměním rozumíme, pokud pachatel nepočítal s žádnou konkrétní okolností, která by možnému následku mohla zabránit. *„Rozlišujeme jednak přímé chtění následků, jednak pouhé nepřímé srozumění s nimi. Například pachatel držící hlavu oběti pod vodou nepochybně její smrt chce, na rozdíl od jiného pachatele, který střílí na oběť s vědomím, že ji může zasáhnout, a pokud se tak stane, je s tím srozuměn. Výše uvedená podstata úmyslu jakožto základní formy zavinění se proto dále klasifikuje na formy odvozené, jimiž se rozumí úmysl přímý a úmysl nepřímý.*¹⁴

¹¹ Miříčka, A.: Trestní právo hmotné. Část obecná i zvláštní. Všehrd, Praha 1934, s. 51

¹² Kratochvíl, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, 834 s., s. 246. ISBN 978-80-7400-042-3

¹³ Zákon č. 40/2009 Sbírky, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, §15, odst. 1, a),b)

¹⁴ Kratochvíl, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, 834 s., s. 246. ISBN 978-80-7400-042-3 s. 246-247

A právě rozdíl mezi oběma druhy úmyslu je v odstupňování volní složky. K přímému úmyslu je třeba aby pachatel chtěl způsobit porušení nebo ohrožení chráněného zájmu. Musí si být minimálně vědom následku svého činu. Nemusí si být jistý, jestli následek nastane, ale podstatné je, že následek chce. V přímém úmyslu jedná i pachatel, který sice sleduje cíl z hlediska trestního práva nezávadný, ale k jeho dosažení zasáhne i zájem chráněný zákonem. Pachatel také může chtít způsobit následek, který předpokládá trestní zákon, ale takový následek není cílem jeho jednání. *„Úmysl přímý znamená za jinak stejných okolností vyšší stupeň zavinění. Většinu úmyslných trestných činů lze spáchat i jen s úmyslem nepřímým. Výjimečně u některých trestných činů však zákon vyžaduje zavinění ve formě přímého úmyslu, což se vyjadřuje výrazem -s cílem- (například § 174 trestního zákona říká, že pachatel se zmocní rukojmí.. s cílem donutit jiného, aby něco konal). Další takové případy jsou v ustanovení § 311 odstavec 1 písmena c), § 316 a § 317.¹⁵*

Nepřímý úmysl je založen na srozumění se s následkem. Jeho legální definice je uvedena v §15 odstavec 1) písmena b). Pachatel věděl, že může porušit či ohrozit zájem chráněný takovým zákonem a byl s následky srozuměn pro případ, že je způsobí. Legální definice je obsažena i v odstavci 2 téhož zákona, kdy *„Srozuměním se rozumí i smíření pachatele s tím, že způsobem uvedeným v trestním zákoně mlže porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem.“* Přitom samotné srozumění je variantou vůle, kterou musíme odlišovat od chtění. Pachatel svým záměrem sleduje jiný cíl, ale je srozuměn, že realizace tohoto cíle předpokládá způsobení následku významného pro trestní právo. *„Na takové srozumění se pak usuzuje z toho, že pachatel nepočítal s žádnou konkrétní okolností, která by mohla zabránit následku, který si pachatel představoval jako možný, a to ať už by šlo o jeho vlastní zásah, nebo o zásah někoho jiného.“¹⁶*

Zde vyvstává i názor posouzení lhostejného vztahu k následku. Právě k nepřímému úmyslu lze dojít, pokud je pachateli následek lhostejný. Tuto lhostejnost

¹⁵ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 2. vyd. Praha: Leges, 2010, 904 s. Student (Leges). s. 218-219 ISBN 978-80-87212-49-3

¹⁶ NOVOTNÝ, O., VANDUCHOVÁ, M., ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 231-232. IBSN 978-80-7357-509-0

označujeme za pravou a ta je podle Jelínka chápána jako smíření se s následkem mlčky, případně spolehnutí se na to, že následek nenastane z nějaké iracionální příčiny.¹⁷

Jednou z forem jak přímého tak nepřímého úmyslu může být i předem uvážený úmysl a rozmysl. Tady nejde o obecnou formu úmyslu, ale o označení kvalifikačních okolností v případech úmyslného usmrcení. § 140, odstavec 2 trestního zákona *„Kdo jiného úmyslně usmrtí s rozmyslem nebo po předchozím uvážení, bude potrestán odnětím svobody na dvanáct až dvacet let.“* *„Předem uvážený úmysl může být formou úmyslu přímého (pachatel si přeje usmrcení oběti, je to jeho cílem, jedná po předchozím uvážení) i formou úmyslu nepřímého (pachatel se rozhodne zapálit dům, aby získal plnění z pojistné smlouvy, a je mu lhostejné - je srozuměn s tím, že v případě úmyslně založeného požáru zemře nepohyblivý invalida obývající poslední patro domu). Obdobné platí i pro krajně neurčitý pojem rozmyslu.“*¹⁸

2.2.3 Nedbalost

Nedbalost je druhá forma zavinění a pro tuto diplomovou práci klíčový pojem. Podrobněji se nedbalosti budu věnovat ve třetí kapitole. Nedbalostní zavinění je samo o sobě méně závažnou formou než úmysl. Hlavní rozdíl je ve složce volní - pachatel protizákonný následek způsobit nechce, ale vzniklé okolnosti následek vyvolají. Příkladem může být stav, kdy majitel domu, *„který do neuzamčeného sklepa položí jed na krysy vzhledově podobný čokoládovým kuličkám., odpovídá za otravu děti, které se při hře do sklepa dostanou a tyto kuličkou spolknou, neboť on měl a mohl předvídat, že takový následek nastane a měl učinit opatření, aby mu zabránil. Na druhou stranu pokud za stejných okolností majitel domu sklep řádně uzavře, přičemž klíč nikdo jiný nemá a do sklepa se vloupe zloděj, který se z mlsnosti otráví, pak takový skutkový děj není předvídatelný a ze strany majitele domu ani zavinění.“*¹⁹ Pokud tedy není v daných

¹⁷ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 2. vyd. Praha: Leges, 2010, 904 s. Student (Leges). s. 220 ISBN 978-80-87212-49-3

¹⁸ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 2. vyd. Praha: Leges, 2010, 904 s. Student (Leges). s. 218-219 ISBN 978-80-87212-49-3 s. 221

¹⁹ NOVOTNÝ, O., VANDUCHOVÁ, M., ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 240. ISBN 978-80-7357-509-0

případech ani zavinění z nedbalosti, nemůže jít o trestný čin, protože se jedná o nezaviněný čin. Více k vědomé a nevědomé nedbalosti, historickému vývoji samotné nedbalosti a úpravě se zahraniční úpravou se budu věnovat v kapitole tři.

2.2.4 Konstrukce skutkových podstat z hlediska zavinění

Podle § 13 odstavce 2 je k trestné odpovědnosti za trestný čin třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti. Takže když zákon v základních skutkových podstatách nestanoví jakou formu zavinění vyžaduje, podmínkou trestnosti je zavinění úmyslné. Konkrétně třeba v případě Těžkého ublížení na zdraví, kde zákon jasně stanovuje, že je třeba úmyslného zavinění. *„Kdo jinému úmyslně způsobí těžkou újmu na zdraví, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až deset let.“*²⁰ Mezi oběma druhy úmyslu se výslovně nerozlišuje. *„Nepřímý úmysl je obecnou formou úmyslu a postačí proto všude tam, kde se předpokládá úmyslné zavinění. V případech, kdy skutková podstata vyžaduje, aby jednání pachatele bylo vedeno s cílem, je třeba zavinění ve formě přímého úmyslu - § 316 ve kterém pachatel vyzvídá utajovanou skutečnost s cílem vyzradit ji cizí moci.“*²¹ A nebo může zákon vyžadovat, aby pachatel o takové činnosti jen věděl a přesto koná dál - § 357 pachatel ví, že poplašná zpráva je nepravdivá, přesto ji rozšiřuje.

U samotných nedbalostních trestných činů musí být znak "z nedbalosti" vždy výslovně uveden a znamená alternativní formu zavinění. Například v § 196 odstavec 1 *„Kdo neplní, byť z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.“* V rozsudku je ale možná jen jedna forma zavinění, takže vždy musí být uvedeno jestli šlo o úmysl nebo nedbalost. Nedbalostní činy pak lze spáchat i z vědomé nebo nevědomé nedbalosti. Některé trestné činy, uvedené v zákoně, ale pak lze stíhat jen v případě hrubé nedbalosti. Sem patří třeba porušení povinnosti při správě cizího majetku z nedbalosti. *„Kdo z hrubé nedbalosti poruší podle zákona mu uloženou nebo smluvně*

²⁰ Zákon č. 40/2009 Sbírky, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů § 145, odst. 1

²¹ NOVOTNÝ, O., VANDUCHOVÁ, M., ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 241. IBSN 978-80-7357-509-0

*převzatou důležitou povinnost při opatrování nebo správě cizího majetku, a tím jinému způsobí značnou škodu, bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců nebo zákazem činnosti.*²² Trestným činem se rozumí i jeho příprava, pokus, organizátorství, návod a pomoc. Toto ovšem platí jen u úmyslných trestných činu. U trestných činů spáchaných z nedbalosti je to vyloučeno.

U kvalifikovaných skutkových podstat, oproti základním skutkovým podstatám kde je pravidlem úmyslné zavinění, platí, že není li stanoveno jinak, postačí zavinění z nedbalosti. K přitěžujícím okolnostem a nebo k okolnostem, které podmiňují použití vyšší trestní sazby se podle § 17 přihlédne jestli:

a) jde-li o těžší následek, i tehdy, zavinil-li jej pachatel z nedbalosti, vyjímaje případy, že tento zákon vyžaduje i zde zavinění úmyslné.

b) jde-li o jinou skutečnost, i tehdy, jestliže o ní pachatel nevěděl, ač o ní vzhledem o okolnostem a ke svým osobním poměrům vědět měl a mohl, vyjímaje případy, kdy tento zákon vyžaduje, aby o ní pachatel věděl.

U těchto okolností, které jsou podmínkou pro vyšší trestní sazby je potřeba zavinění úmyslného. Zákon to buď výslovně uvádí. „*Odnětím svobody na dvanáct až dvacet let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 úmyslně smrt.*“²³ a nebo lze výkladem dospět k závěr, že jde o úmyslné zavinění, „*Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny.*“²⁴ A v neposlední řadě čin, který pachatel trestné činnosti spáchá třeba se zbraní a trestní zákon vyžaduje aby o určitých skutečnostech pachatel věděl. „*Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li takový čin se zbraní.*“²⁵

²² Zákon č. 40/2009 Sbírky, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 221, odst. 1

²³ tamtéž, § 272, odst. 3, písm. a)

²⁴ tamtéž, § 205, odst. 4, písm. a)

²⁵ tamtéž, § 175, odst. 2, písm. c)

2.2.5 Omyly a zavinění k okolnosti zvlášť přitěžující

Omyl úzce souvisí s otázkou zavinění. *„Omylem v trestním právu rozumíme neshodu pachatelova vědění se skutečností, ať již proto, že si pachatel vůbec neuvědomil nějakou skutečnost, nebo proto, že měl o ní představu nesprávnou.“*²⁶ Pro posouzení trestněprávního významu omylu je důležitá zásada subjektivní právní odpovědnosti. Podstata a formy omylu se dotýkají vědomostní složky zavinění pachatele. *„Podle toho, o jakou formu omylu půjde, zda negativní, či pozitivní, v kombinaci s omylem skutkovým a právním, stran otázek viny nebo trestu, bude vypadat i trestní odpovědnost.“*²⁷ Omyl tedy můžeme rozdělit z hlediska skutkového nebo právního a podle toho do jaké míry si pachatel myslí, že daná skutečnost je či není omyl negativní a pozitivní. Trestní zákon upravuje některé typy skutkového a právního omylu v § 17 až § 19. A právě na základě různých forem omylu nastávají různé důsledky pro trestní odpovědnost pachatele.

Jednou z forem omylu je skutkový omyl negativní. Ten je vymezen v § 18 odstavec 1 následovně *„Kdo při spáchání činu nezná a ani nepředpokládá jako možnou skutkovou okolnost, která je znakem trestného činu, nejedná úmyslně. Tím není dotčena odpovědnost za trestný čin spáchaný z nedbalosti.“* Tento skutkový omyl vylučuje odpovědnost za úmyslný trestný čin a trestný čin spáchaný z nedbalosti. *„Protože však každý kulpózní trestný čin lze spáchat i z nevědomé nedbalosti, je k beztrestnosti kulpózního činu z důvodu skutkového omylu vždy také třeba, aby pachatel vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům nevěděl o některé relevantní skutečnosti a ani o ní vědět neměl nebo nemohl.“*²⁸ Pokud tedy pachatel podle Jelínka střílí do křoví, protože se domnívá že tam je zvěř, ale zasáhne člověka, nemůže jít o vraždu. Není ale vyloučena odpovědnost za usmrcení z nevědomé nedbalosti.

²⁶ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 2. vyd. Praha: Leges, 2010, 904 s. Student (Leges). s. 218-219 ISBN 978-80-87212-49-3 s. 232

²⁷ Kratochvíl, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, 834 s., s. 248 ISBN 978-80-7400-042-3 s. 262

²⁸ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 2. vyd. Praha: Leges, 2010, 904 s. Student (Leges). s. 218-219 ISBN 978-80-87212-49-3 s. 233

Další formou omylu je skutkový omyl pozitivní. Tady pachatel mylně předpokládá existenci dané okolnosti, která je podmínkou pro vznik trestnosti činu, přičemž ta ve skutečnosti dána není. Některý znak tady totiž chybí. Je opakem nenegativního omylu, kdy pachatelovým představám neodpovídá skutečnost. Jelínek zde opět udává případ pachatele, který souloží s dívkou o které si myslí, že je mladší patnácti let, přičemž jí je dvacet. Je tam úmysl spáchat trestný čin, ale nedojde k němu z důvodu omylu. Takové jednání je trestné jako pokus nebo příprava- je li trestná. *„Kdo při spáchání činu mylně předpokládá skutkové okolnosti, které by naplňovaly znaky přísnějšího úmyslného trestného činu, bude potrestán za pokus tohoto přísnějšího trestného činu.“*²⁹

Pokud jde o okolnosti vylučující protiprávnost, platí tady stejné zásady jako u omylu pozitivním či negativním, ale v opačném smyslu. *„Negativní omyl o okolnostech vylučující protiprávnost má stejný význam jako pozitivní omyl o skutečnostech tvořících znaky skutkové podstaty trestného činu a pozitivní omyl o okolnostech vylučující protiprávnost má tedy stejné právní důsledky jako negativní omyl o znacích zakládající trestní odpovědnost.“*³⁰ U negativního omylu to je třeba pachatel, který se mylně domníval že jede s autem bez oprávnění, přičemž už dávno má povolení k jízdě a u pozitivního omylu to může být útok z žertu, který je ale považovaný za vážný.

Potom lze ještě rozlišit právní omyl negativní a právní omyl pozitivní. U negativního pachatel neví že jeho jednání je podle práva trestné i když to vědět měl. *„Myslí si, že se svým psem si může dělat co chce, tedy jej i usmrtit, aniž má tušení o existenci § 302 odst. 1,2 písm. b).“*³¹ Tady trestní zákon vychází ze zásady, že neznalost zákona neomlouvá a pachatel bude potrestán podle skutkové podstaty trestného činu, kterou svým jednáním naplnil. V opačném případě u pozitivního právního omylu si pachatel mylně myslí, že je jeho jednání trestné, přičemž ve skutečnosti není. Tady jde o takzvaný putativní delikt a nejde vůbec o trestný čin.

²⁹ Zákon č. 40/2009 Sbírky, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 18, odst. 3

³⁰ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 2. vyd. Praha: Leges, 2010, 904 s. Student (Leges). s. 218-219 ISBN 978-80-87212-49-3 s. 234-235

³¹ Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo zákazem činnosti bude pachatel potrestán, způsobí li týranému zvířeti takovým činem trvalé následky na zdraví nebo smrt

Při vymezení právních omylů v souvislosti s otázkou zavinění musíme rozlišit i zvláštní případy skutkového omylu. Mezi ně patří:

- Omyl v předmětu útoku
- Aberace
- Dolus generalis

Omyl v předmětu útoku souvisí s tím, že se pachatel mýlil v totožnosti předmětu útoku(oběti nebo vlastnostech předmětu). Následek tedy nastal na objektu který si pachatel představoval, ale mýlil se v identitě objektu. Takový omyl nemá význam. Aberace je omyl o kauzálním průběhu, kdy podle Jelínka pachatel hodí po A nožem, ten se mu vyhne a nůž těžce zraní jinou osobu. Tady se můžeme bavit o dokonaném kulpózním trestném činu proti B a pokus dolózního činu proti A. A v neposlední řadě Dolus generalis, což je vlastně zvláštní případ v kauzálním průběhu a záleží na tom, že útok míří proti A, postihne A, ale podstatně jiným způsobem než si pachatel představoval.³² I přesto takové případy můžeme posuzovat jako dokonaný čin vraždy nebo jako pokus vraždy v jednočinném nebo vícečinném souběhu.

Podle trestního zákona zde máme i okolnosti, které podmiňují použití vyšší trestní sazby. Trestní zákon vymezuje v § 39 odstavec 5 vztah zavinění s přitěžující okolností a v § 17 vztah zavinění ve vztahu okolnosti zvláště přitěžující. Přičemž přitěžující okolnosti se musí posoudit na základě konkrétních případů a jisté souvislosti mají právě i s již zmiňovanými formami omylů. *„Kupříkladu obecná přitěžující okolnost v podobě "využití něčí podřízenosti" podle § 42 písmena d) nemůže být pachateli přičtena, pokud by o ní v důsledku svého omylu nevěděl. Pouhá nevědomá nedbalost ve vztahu k ní nestačí, neboť ta se vylučuje s požadavkem "využití" vztahu podřízenosti pachatelem. Naproti tomu obecná přitěžující okolnost "způsobení vyšší škody" ve smyslu § 42 písmena k) může být pachateli přičtena, i když nevěděl, že ji*

³² JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 2. vyd. Praha: Leges, 2010, 904 s. Student (Leges). s. 218-219 ISBN 978-80-87212-49-3 s. 236

*svým činem vyvolal, ač to vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl, stačí tedy nedbalost nevědomá.*³³

3 Nedbalostní zavinění v trestním právu

3.1 Historický pohled na nedbalostní zavinění v trestním právu

V následující kapitole nastíním vývoj nedbalostního zavinění na našem území od roku 1852 až po současnost. Za víc než sto padesát let se u nás vystřídaly čtyři trestní kodexy, doplněné dalšími zákony. Byl to Zákon č. 117/1852 ř.z., Zákon o zločinech, přečinech a přestupcích ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon ve znění pozdějších předpisů, Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon ve znění pozdějších předpisů a současně platný a účinný zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník.

3.1.1 Období 1852 - 1949: Zákon o zločinech, přečinech a přestupcích

Až do roku 1918 byl hlavním pramenem říšský Zákon o zločinech, který je inspirován říšským trestním zákonem z roku 1803. Toto první období je shodné s vývojem jak rakouského tak uherského práva. A právě v zákoně z roku 1852 bylo kodifikováno rakouské právo. *„Kodifikace byla pod nemalým vlivem dřívějších kodifikací domácích, ovlivněných myšlenkami osvíceného absolutismu, vyhovovala však do značné míry i policejnímu absolutismu doby pozdější. Tomuto politickému zaměření dobře sloužily obecné formulace, kterými se rakouské zákonodárství odlišovalo od západoevropských kodifikací francouzského ražení, které byly poznamenány vlivem liberalistických tendencí nastupující buržoasie.*³⁴ Tento zákon platil jako základ

³³ Kratochvíl, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, 834 s., s. 248 ISBN 978-80-7400-042-3 s. 263

³⁴ Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D., Vanduchová, M. Systém českého trestního práva. Základy trestní odpovědnosti. Praha: Novatrix, 2009. s. 47

trestního práva v Rakousku více než sto let. Až do roku 1974. Po vzniku Československé republiky tak na našem území platilo rakouské právo a na slovenském území platilo právo uherské. Uherské právo bylo mnohem liberálnější než to české. V Čechách byly pro trestné právo důležité dva zákony: O podmíněném odsouzení a propuštění z roku 1919 a o Trestním soudnictví nad mládeží z roku 1931.

Podle Kallaba a Miříčky trestněprávní teorie už tenkrát rozlišovala dvě formy zavinění - úmysl a nedbalost. Zákon o zločinech to ve svém § 1 vymezuje následovně: *„Ke zločinu vyžaduje se zlého úmyslu. Zlý úmysl dává se však za vinu nejen tehda, když před tím, než se něco předsevzalo nebo opominulo, anebo když se to předsebralo nebo opomíjelo, zlo jež se zločinem jest spojeno, přímo bylo rozváženo a umíněno, nýbrž i když z nějakého jiného zlého úmyslu něco bylo předsevzato nebo opominuto, z čeho zlo, které tím povstalo, obyčejně povstává, anebo alespoň povstati může.“*³⁵ Zákon tady definoval takzvaný zlý úmysl, se kterým se v dnešní úpravě nesetkáváme. Zákonodárce definoval tento zlý úmysl i v § 2, kde vymezil důvody vylučující zlý úmysl³⁶:

Proto nepřičítá se konání nebo opomenutí za zločin:

- a) když pachatel zcela zbaven jest užívání rozumu*
- b) když skutek při střídavém pomnutí smyslů vykonán byl v čase, pokud pomnutí trvalo, anebo*
- c) v úplném opilství, ve kteréž se pachatel připravil, zločinu v úmyslu nemaje, anebo v jiném pomatení smyslů, v němž sobě činu svého vědom nebyl*
- e) když se při tom přihodil takový omyl, pro který nebylo lze v činu spatřovati zločin*
- f) když zlo povstalo náhodou, nedbalostí anebo z neznalosti následků činu*
- g) když skutek se stal z neodolatelného donucení nebo u výkonu spravedlivé nutné obrany.*

Aby se podle dobového zákona dalo mluvit o nedbalosti, musí jít o jednání nebo opomenutí, kterými se může způsobit nebezpečí života, zdraví nebo tělesné bezpečnosti

³⁵ Zákon č. 117/1852 ř.z., o zločinech, přečinech a přestupcích, ze dne 27. května 1852. §1., Dostupný ze [http://www.kakanien.info/\(X\(1\)S\(q12225q1hk0ygr55rwribo45\)\)/Show.aspx?ID=1661&AspxAutoDetectCookieSupport=1](http://www.kakanien.info/(X(1)S(q12225q1hk0ygr55rwribo45))/Show.aspx?ID=1661&AspxAutoDetectCookieSupport=1)

³⁶ tamtéž, §2

lidí. „*Za každé jednání nebo opominutí, o němž pachatel již dle přirozených jeho následků, které každý snadno poznati může, nebo podle předpisů zvláště vyhlášených, nebo podle svého stavu, úřadu, povolání, své živnosti, svého zaměstnání nebo vůbec podle svých zvláštních poměrů může nahlížeti, že se jím může způsobiti nebo zvětšiti nebezpečství života, zdraví nebo tělesné bezpečnosti lidí, potrestán budiž každý vinník, nastalo-li z toho těžké poškození na těle (§ 152) nějakému člověku, jako pro přestupek vězením od jednoho až do šesti měsíců; ale povstala-li z toho smrt člověka, jako pro přečin tuhým vězením od šesti měsíců až do jednoho roku.*“³⁷

A právě v tomto období vystupuje i prof. Miříčka, který kritizuje dosavadní dané bipartizační rozdělení a snaží se o tripartizaci zavinění. Podle něj je hlavním problémem nejasná hranice mezi nepřímým úmyslem a vědomou nedbalostí. Následky se dají předvídat a pokud je předvídáme můžeme mluvit o vědomé vině a pokud ne, jde o vinu nevědomou. A právě pod vědomou vinu pak spadá ještě úmysl. Takže jak již bylo výše řečeno. Miříčka navrhuje tripartizaci rozdělení na vinu vědomou, úmysl a vinu nevědomou.³⁸ Tato tripartizace se objevila také v osnovách nového trestního zákoníku, ale pouze v modifikované podobě. Kdy:

Úmyslně jedná, kdo jedná za tím účelem, aby způsobil výsledek v zákoně uvedený. Vědomě jedná, kdo jedná, věda, že tu jsou skutečnosti zakládající trestnost jeho činu nebo že způsobil svým jednáním výsledek v zákoně uvedený.

Nedbale jedná, kdo jedná, nezachováváje opatrnosti, k níž je povinen nebo které je podle okolností zapotřebí.

*Nedbalost je hrubá, je-li nedbale jednajícím sobě vědom možností, že tu jsou skutečnosti zakládající trestnost jeho činu nebo že způsobil svým jednáním výsledek v zákoně uvedený.*³⁹

³⁷ Zákon č. 117/1852 ř.z., o zločinech, přečinech a přestupcích, ze dne 27. května 1852. §335. Dostupný ze [http://www.kakanien.info/\(X\(1\)S\(q12225q1hk0ygr55rwribo45\)\)/Show.aspx?ID=1661&AspxAutoDetectCookieSupport=1](http://www.kakanien.info/(X(1)S(q12225q1hk0ygr55rwribo45))/Show.aspx?ID=1661&AspxAutoDetectCookieSupport=1)

³⁸ Miříčka, A. O formách trestné viny a jich úpravě zákonně. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1902, s. 84

³⁹ Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D., Vanduchová, M. Systém českého trestního práva. Základy trestní odpovědnosti. Praha: Novatrix, 2009. s. 280

3.1.2 1950 - 1961 : Trestní zákon z roku 1950

Trestní zákon z roku 1950 je silně ovlivněn nástupem komunismu v roce 1948. Byl přijat v době kdy vrcholily politické procesy a stal se nástrojem komunistického režimu. Platil jak v Čechách tak na Slovensku a byl výrazně třídně zaměřen. *„Trestní zákon chrání lidově demokratickou republiku, její socialistickou výstavbu, zájmy pracujícího lidu a jednotlivce a vychovává k dodržování pravidel socialistického soužití. Prostředky k dosažení tohoto účelu jsou pohrůžka tresty, ukládání a výkon trestů a ochranná opatření.“*⁴⁰

Samotné rozdělení zavinění je v TZ z roku 1950 podobné úpravě dnešní, kdy je nedbalost rozdělena na vědomou a nevědomou, úmysl na přímý a nepřímý. Co ale chybí, je definice srozumění a pojem hrubé nedbalosti.

„(1) Výsledek uvedený v zákoně je zaviněn úmyslně, jestliže pachatel:

- a) chtěl jej způsobit*
- b) věděl, že jej může způsobit, a pro případ, že jej způsobí, byl s tím srozuměn*

(2) Výsledek uvedený v zákoně je zaviněn z nedbalosti, jestliže pachatel:

- a) věděl že jej může způsobit, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že jej nezpůsobí, nebo*
- b) nevěděl, že jej může způsobit, ač o tom vzhledem k okolnostem a svým osobním poměrům vědět mohl“*⁴¹

⁴⁰ zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon ve znění pozdějších předpisů, § 1, dostupný ze: http://psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0472_01.htm

⁴¹ zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon ve znění pozdějších předpisů, § 3., odst. 1.,2., dostupný ze: http://psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0472_01.htm.

3.1.3 1962 - 2009 : Trestní zákon 1961

Z trestního zákonu č. 140/1961Sb. se vycházelo až do roku 2010, kdy ho nahradil nový, současný trestný zákon. Tento zákon z roku 1961 reagoval hlavně na novou úpravu v oblasti soudnictví. Poprvé se tady taky objevila nová definice trestného činu a to prvkem nebezpečnosti pro společnost.

„(1) Trestným činem je pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v tomto zákoně.

(2) Čin, jehož stupeň nebezpečnosti pro společnost je nepatrný, není trestným činem, i když jinak vykazuje znaky trestného činu.“⁴²

Samotné nedbalostní zavinění upravuje zákon v §5:

„Trestný čin je spáchán z nedbalosti, jestliže pachatel

a) věděl, že může způsobem v tomto zákoně uvedeným porušit nebo ohrozit zájem chráněný tímto zákone, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že takové porušení nebo ohrožení nezpůsobí, nebo

b) nevěděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, ač o tom vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl.“⁴³

Oproti zákonu z roku 1950 se tady objevují pojmy porušení nebo ohrožení a celkově je vymezení nedbalosti komplexnější. Na kvalitě tehdejšího vymezení přidává nepochybně i fakt, že úprava téměř po padesáti letech se nezměnila a v současném zákonu z roku 2009 je úprava nedbalosti totožná.

⁴² zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon ve znění pozdějších předpisů § 3., odst. 1.,2., dostupný ze: http://business.center.cz/business/pravo/zakony/trestni_zakon/cast1h2.aspx

⁴³ tamtéž § 5

3.1.4 Současná právní úprava : Trestní zákoník 40/2009

Základní změnou v novém zákoníku je samotné rozdělení trestných činů. Kdy trestné činy rozdělil na přečiny a zločiny. Přičemž přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a úmyslné činy, na které zákon stanoví TOS s horní hranicí do pěti let.⁴⁴ A samotné zločiny pak jsou určeny zbytkovým výčtem. Nově přibyla i kategorie zvlášť závažných zločinů, která nahradila kategorii zvlášť závažných trestů, která byla ve starém zákoně definována v § 41 „*Zvlášť závažnými trestnými činy jsou trestné činy uvedené v § 62 a ty úmyslné trestné činy, na něž tento zákon stanoví TOS s horní hranicí nejméně osm let.*“⁴⁵ V novém zákoníku se už pojem závažný trest nepoužívá a nahradil ho právě zločin. Posunula se i horní hranice na nejméně deset let. „*Zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny: zvlášť závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví TOS s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.*“⁴⁶

I pojem společenská nebezpečnost, který požíval starý zákon byl nahrazen institutem společenské škodlivosti a nový zákoník ho rozvádí následovně „*Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.*“⁴⁷ Společenská nebezpečnost byla dříve, hlavně za socialismu, používána jako nástroj k politickým procesům. Teď pojem škodlivost více odráží společenské vztahy a ochranu práv jednotlivých subjektů.

Samotné vymezení přímého a nepřímého úmyslu je stejné jako v TZ z roku 1961 kdy:

„(1) *Trestný čin je spáchán úmyslně, jestliže pachatel*

a) chtěl způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem nebo

⁴⁴ Zákon č. 40/2009 Sbírky, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, §14

⁴⁵ zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon ve znění pozdějších předpisů § 41., dostupný ze: http://business.center.cz/business/pravo/zakony/trestni_zakon/cast1h2.aspx

⁴⁶ Zákon č. 40/2009 Sbírky, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 14

⁴⁷ Zákon č. 40/2009 Sbírky, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, §12 odst. 2

b) věděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobil, byl s tím srozuměn⁴⁸

Oproti starému TZ v novém přibyla definice srozumění, která vychází z teorie smíření.

“(2) Srozuměním se rozumí i smíření pachatele s tím, že způsobem uvedeným v trestním zákoně může porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem.”⁴⁹

Definice jak vědomé tak nevědomé nedbalosti je v novém TZ upravena stejným způsobem jako ve starém TZ (§ 16 odst. 1.). Nově ale zákonodárci zavedli pojem hrubá nedbalost.

„(2) Trestný čin je spáchán z hrubé nedbalosti, jestliže přístup pachatele k požadavku náležité opatrnosti svědčí o zřejmé bezohlednosti pachatele k zájmům chráněným trestním zákoně.”⁵⁰

3.2 Vymezení pojmu nedbalosti

Jak jsem již uvedl v kapitole 2.2.3., nedbalost představuje druhou formu zavinění, za kterou trestní zákoník ukládá mírnější tresty než v případě úmyslu. Jedná se o jednání (popř.nečinnost), které je slabší v porovnání s úmyslem, i přesto je však považováno za jednání zaviněné. V této souvislosti pokládám za důležité zdůraznit, že nedbalost a opomenutí jsou zcela dva různé pojmy, jelikož jednání z nedbalosti je možné uskutečnit jak konáním, tak opomenutím.

Nedbalost je dále klasifikována v podobě forem odvozených, kterými jsou *nedbalost vědomá* (culpa luxuria) a *nedbalost nevědomá* (culpa negligentia).⁵¹ Ustanovení § 16 TZ hovoří o druzích nedbalosti, ale blíže nás nenavádí, jaké je které

⁴⁸ tamtéž, § 15

⁴⁹ tamtéž

⁵⁰ Zákon č. 40/2009 Sbírky, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, §16 odst. 2

⁵¹ Kratochvíl, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 252 ISBN 978-80-7400-042-3 s. 246-247

kritérium nedbalosti. Teorie je stanovuje tak, že „*měřítkem (kritériem) nedbalosti je zachování určité míry opatrnosti, která je dána spojením objektivního a subjektivního vymezení a jejich vzájemných vztahem.*“⁵² Můžeme tedy hovořit o tom, že podstatou nedbalosti je absence určité míry opatrnosti, kterou nezachoval pachatel, a jejíž kritéria jsou stanovena zákonem. „*Nedbalost je tedy možno obecně vymezit tak, že pachatel zanedbáním povinné opatrnosti při svém jednání způsobí nezamýšlený trestněprávní relevantní následek.*“⁵³

Vědomé nedbalosti je věnován § 16 odst.1 písm.a.), který poukazuje na skutečnost, že pachatel *může porušit* nebo *ohrozit* zájem chráněný takovým zákonem, ale bez přiměřených důvodů spoléhá na to, že takovou poruchu nebo ohrožení nezpůsobí.

„(1) Trestný čin je spáchán z nedbalosti, jestliže pachatel

a) věděl, že může způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo

ohrozit zájem chráněný takovým zákonem, ale bez přiměřených důvodů spoléhal,

že takové porušení nebo ohrožení nezpůsobí, nebo“

Definici nedbalosti nevědomé nalezneme v ustanovení § 16 odst.1 písm.b.), která poukazuje na skutečnost, že pachatel netuší, že svým jednáním může takovou poruchu nebo ohrožení způsobit, i když o této případné situaci vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl.

“ b) nevěděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení

způsobit, ač o tom vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům

vědět měl a mohl.“

⁵²NOVOTNÝ, O., VANDUCHOVÁ, M., ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 240. ISBN 978-80-7357-509-0

⁵³ ŠÁMAL a kol, *Trestní zákoník.Komentář*.Praha C.H. Beck 2012, s. 235, ISBN 978-80-7400-428-5

Společným rysem obou forem zavinění je absence složky vůle, o čemž jsem se již zmiňoval v kapitole druhé, kdy k naplnění úmyslného zavinění je třeba naplnění složky intelektuální a volní. Nedbalost je vybudována pouze na složce vědění (intelektuální, vědomostní, rozumové) a složka chtění v tomto případě chybí-pachatel nechce cíleně způsobit trestněprávní následek a často ani není srozuměn s tím, že jej může svým počínáním způsobit. I v tomto případě ale nemůžeme opomínat skutečnost, že i takovéto jednání spěje k uskutečňování pachatelových představ, jehož primárním záměrem ovšem není způsobit závažný trestněprávní následek. Jako příklad může posloužit situace, kdy řidič vozidla, který má namířeno do práce, srazí na přechodu chodce, samozřejmě jeho úmyslem není smrtelně zranit chodce, ale svým chováním uskutečňuje vůli, koná to, co konat chtěl, to jest jet svým vozem do práce.⁵⁴

3.2.1 Vědomá nedbalost

V důsledku vědomé nedbalosti si je pachatel vědom, že svým jednáním může porušit nebo ohrozit chráněný zájem, ale spoléhá na to, že na základě nepřiměřených důvodů nenastanou následky jeho jednání. *„Z toho vyplývá, že vědomá nedbalost je budována na vědomí možnosti vzniku následku, což je schopnost pachatele rozpoznat a zhodnotit okolnosti, které vytvářejí možné nebezpečí pro zájem chráněný trestním zákoníkem. Nepřiměřené důvody, které vedly pachatele k tomu, že spoléhal na to, že k následku nedojde, není možno zaměňovat s omylem, při kterém pachatel jedná pod vlivem nesprávné znalosti skutečnosti. Nedostatečné zhodnocení nebezpečí nespočívá v neznalosti tohoto stavu, ale v tom, že pachatel nedocení možné následky svého jednání.“⁵⁵*

⁵⁴ HERCZEG, J., Zavinění a omyl v novém trestním kodexu. Bulletin advokacie. 2009, roč. 2009, č. 10, s. 50

⁵⁵ ŠÁMAL a kol, *Trestní zákoník. Komentář*. Praha C.H. Beck 2012, s. 236, ISBN 978-80-7400-428-5

Výsledkem této úvahy je, že pachatel musí znát a musí vědět o důvodech, třebaže je jeho výklad chybný, nedostatečný nebo si špatně vyložil situaci. „*Ze strany pachatele se tu jedná jen o podceňování možných následků jeho jednání vzhledem k okolnostem, které zná, ale chybně posuzuje, hodnotí.*“⁵⁶

Porovnáme-li tedy vědomou nedbalost s eventuálním úmyslem, u obou dvou je shoda v intelektuální složce, ale naopak u vědomé nedbalosti chybí znak vůle vyjádřený srozuměním. Pachatel, který jedná v důsledku vědomé nedbalosti, spoléhá na to, že svým jednáním nezpůsobí poruchu nebo ohrožení chráněného zájmu, zatímco jednání v rámci eventuálního úmyslu předpokládá, že tento následek nastane. „*Kde přestává srozumění, které je nejslabším článkem volního vztahu, tam zpravidla začíná spoléhání, že následek nenastane.*“⁵⁷

V důsledku tohoto jednání je pachatel seznámen se skutečností, že může způsobit následek trestného činu, ale případný následek není způsoben cíleně. A jelikož pachatel ani není srozuměn s jeho způsobením, ve většině případů spoléhá na to, že nedojde k následkům trestné činnosti. „*Při posuzování mezi vědomou nedbalostí na straně jedné a nepřímým úmyslem na straně druhé je třeba hodnotit, zda důvody, pro které pachatel spoléhá, že následek nezpůsobí, mají charakter dostatečných důvodů; za ty je možno považovat jen takové důvody, které ač v konkrétním případě nejsou způsobilé zabránit následku relevantnímu z hlediska trestního práva, v jiné situaci a za jiných podmínek by k tomu mohly být reálně způsobilé.*“⁵⁸ Nemůžeme tedy hovořit o tom, že pachatel spoléhá na náhodu. V případě, že by se pachatel spoléhal čistě jen na šťastnou náhodu, nejednalo by se o jednání z vědomé nedbalosti, nýbrž o eventuální úmysl podle § 15 písm.b. TZ.

Velice názorný příklad pro odlišení vědomé nedbalosti a eventuálního úmyslu uvádí Oto Novotný a Marie Vanduchová. Dva chlapi se vsadí na pouti, že 100 Kč

⁵⁶ KRATOCHVÍL, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. Vydání. Praha : C. H.Beck, 2009, 834 s., s. 253. ISBN 978-80-7400-042-3

⁵⁷ NOVOTNÝ, O., VANDUCHOVÁ, M. a kol, Trestní právo hmotné. 5. aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2007, s.244 ISBN 978-80-7357-258-7

⁵⁸ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky, sp.zn. 8 Tdo 1161/2005, ze dne 6.10.2005

dostane ten z nich, kdo trefí dřevěný špalík, který bude slečna ze střelnice držet v ruce. Oba chlapci nejsou dobrými střelci a je zde vysoká pravděpodobnost, že zasáhnou slečnu, výhra je však láká a možné riziko podstoupí pod vidinou rychlé výhry. Chlapec vystřelí, přičemž spoléhá na štěstí, že bude mít dobrou ránu, a slečnu zraní na ruce. Naproti tomu judikatura nabízí bohatý přehled situací ze života, kdy se pachatel dopustil vědomé nedbalosti. Během zpracování mé diplomové práce jsem se seznámil se spousty zajímavých judikátů, a pro téma mé diplomové práce jsem si vybral pár z nich, na kterých bych rád demonstroval jednotlivé formy nedbalosti.

První případ se týká každodenní situace, která může potkat kohokoliv z nás. Obviněný pan V.J. provedl montáž vyhrazeného plynového zařízení ohřívače vody, aniž by měl osvědčení o odborné způsobilosti k montážím a opravám plynového zařízení, což je v rozporu s vyhláškou ČUBH č. 21/79 Sb., o podmínkách bezpečnosti plynových zařízení⁵⁹, a provedl montáž ohřívače vody, přičemž nedoložil zprávu o výchozí revizi, což mu ukládá vyhláška ČUBP č. 85/1978 Sb., o revizích a kontrolách plynárenských zařízení, čímž vyvolal stav, který byl od instalace ohřívače labilní a v důsledku nestability systému došlo k vrácení spalin do koupelny, což způsobilo prudkou otravu oxidem uhelnatým a následné úmrtí poškozeného P. J. V tomto případě byl obviněn i vlastník domu, který pronajal byt zemřelému panu P.J., jelikož převzal bez jakýchkoliv dokladů plynový ohřívač vody od obžalovaného V.J. a v průběhu sedmi let nezajistil periodické revize a kontroly plynového spotřebiče, včetně odtahu spalin, a tedy jako vlastník připojeného odběrného plynového zařízení jej neudržoval ve stavu, který odpovídá příslušným technickým normám a neudržoval toto odběrné plynové zařízení v takovém stavu, aby se nestalo příčinou ohrožení života, zdraví, či majetku osob.

Městský soud v Praze v soudním řízení oprávněně shledal v jednání obviněného vědomou nedbalost podle § 16 písm. a) tr. zák. „*Obviněný věděl, že může způsobem v trestním zákoně uvedeným porušit zájem chráněný tímto zákonem, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že takové porušení nezpůsobí. Ve svém jednání nedodržel vyšší míru povinné opatrnosti, jež vyplývala z příslušných právních předpisů a návodu k obsluze*

⁵⁹ Vyhláška č. 21/1979 Sb. Českého úřadu bezpečnosti práce a Českého báňského úřad, kterou určují vyhrazená plynová zařízení a stanoví některé podmínky k zajištění jejich bezpečnosti

daného plynového spotřebiče. Rovněž nedodržel míru opatrnosti, kterou měl a byl schopen jako vlastník nemovitosti v konkrétním případě vynaložit.“⁶⁰

3.2.2 Nevědomá nedbalost

Druhá forma nedbalostního zavinění předpokládá absenci představ pachatele o tom, že svým jednáním může ohrozit nebo porušit zájem chráněný trestním zákoníkem. Ustanovení § 16 odst.1 písm.b) TZ uvádí, že *„nevěděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, ač o tom vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl.“* V tomto případě zcela chybí nejen složka představová, ale logicky dojdeme k závěru, že i složka volní.

„Při nevědomé nedbalosti se vychází z možnosti znalosti, která se zkoumá na základě objektivních okolností spojených se skutkem a subjektivních dispozic konkrétního pachatele, neboť trestní zákoník zakládá odpovědnost za trestné činy spáchané z nevědomé nedbalosti na povinnosti, ale současně i možnosti předvídat způsobení poruchy nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákoníkem.“⁶¹ Na rozdíl od nedbalosti vědomé, zákon v tomto případě výslovně formuluje požadavek, aby povinnost a možnost předvídat porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem byly dány současně, tedy potřebná kombinace objektivního a subjektivního kritéria. Objektivní kritéria představují „okolnosti případu“ a pachatelovu „povinnost vědět“ („vědět měl“). Naproti tomu subjektivní hledisko je výrazem „osobních poměrů pachatele“ a jeho „možnosti vědět“. Oba tyto požadavky musejí být splněny kumulativně, v opačném případě by se nejednalo o nedbalost ani nevědomou.

„K závěru o vědomé nedbalosti by tedy nestačilo, že pachatel věděl, že pracovní nebo jiný postup, při němž došlo k usmrcení člověka, odporoval příslušným předpisům (objektivní hledisko), neboť vědomá nedbalost musí být dána též se zřetelem na osobu

⁶⁰ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11.5.2010, 6 Tdo 1094/2009

⁶¹ ŠÁMAL a kol, *Trestní zákoník.Komentář*.Praha C.H. Beck 2012, s. 237, ISBN 978-80-7400-428-5

*pachatele a konkrétní okolnosti případu (subjektivní hledisko).*⁶² Nedostatek jedné z těchto složek by představovalo nezaviněný čin.

I zde si dovolím menší komparaci s nedbalostí vědomou, která se pojmově vylučuje s omylem negativním. Naopak je to u nedbalosti nevědomé, která „*se stává základem negativních omylů pachatele, proto ocitne-li se pachatel v tomto stavu, jeho trestní odpovědnost nebude vyloučena, je-li po subjektivní stránce alespoň minimální podmínkou trestnosti právě nedbalost nevědomá (srovnej slova „...byť i z nedbalosti“).*“⁶³

Z teorie bych se teď rád vrátil do praxe a uvedl další příklad z reality, tentokrát ve formě nedbalosti nevědomé, kterým se zabýval Krajský soud v Českých Budějovicích.

Majitelka psa se dopustila přestupku tím, že dostatečně nezajistila svého psa v honitbě, který se vymkl její kontrole a při potyčce s druhým psem došlo ke zranění jeho majitele (postiženému panu T. byl ukousnut jeden článek prstu). Tato dáma byla rozhodnutím Městského úřadu uznána vinou ze spáchání přestupku podle ust. § 63 odst. 1 písm. b) zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti, když jako vlastník domácího zvířete nechala svého psa volně pobíhat v honitbě. Majitelka psa se několikrát odvolala na nesprávné posouzení a uvážení orgánů, ale sám krajský soud konstatoval, že shledal příčinný vztah mezi jednáním majitelky psa, jež nechala svého psa volně pobíhat na veřejném prostranství mimo svůj vliv a bez náhubku, přičemž si musela být vědoma toho, že v uvedené lokalitě se pohybují i jiní lidé se psy, a věděla také, že její pes se již v minulosti choval nepřátelsky vůči psovi poškozeného, a proto mohla předvídat útok svého psa (napadení ze strany psa nelze vyloučit u žádného, byť i nebojového plemene). Majitelka psa měla, podle názoru krajského soudu, vyvinout vyšší míru opatrnosti a předvídavosti, v opačném případě došlo tedy ke spáchání přestupku z nevědomé nedbalosti. Krajský soud ve svém rozhodnutí také podrobně vysvětlil pojem nevědomá nedbalost, a zřetelně tak formuloval požadavek kumulace subjektivního a objektivního hlediska, když přesně citoval, že „*při nevědomé nedbalosti si pachatel možnost, že poruší nebo ohrozí zájem chráněný zákonem, neuvědomuje, ačkoliv vzhledem k okolnostem a svým*

⁶² NOVOTNÝ, O., VANDUCHOVÁ, M. a kol, Trestní právo hmotné. 5. aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2007, s.243 ISBN 978-80-7357-258-7

⁶³ KRATOCHVÍL, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. Vydání. Praha : C. H.Beck, 2009, 834 s., s. 254. ISBN 978-80-7400-042-3

osobním poměrům měl a mohl vědět, že svým jednáním může takový výsledek způsobit. Zákon zde zakládá odpovědnost za přestupek na povinnosti a současně i možnosti pachatele vědět, že může porušit nebo ohrozit zájem chráněný zákonem. Požadavek, podle něhož pachatel měl vědět, vyžaduje od něho opatrnost a předvídavost v takové míře, jaká se klade na každého, nebo vyšší míru opatrnosti a předvídavosti, která se klade na určité kategorie osob, jestliže pachatel do této kategorie patří.“⁶⁴

3.2.3 Hrubá nedbalost

Pojem hrubé nedbalosti vnesla do právního podvědomí novela trestního zákoníku z roku 2010, je to tedy pojem nový a netřeba ho spatřovat jako další třetí formu zavinění. Hrubá nedbalost (*culpa lata*) rozšiřuje problematiku zavinění v § 16 odst. 2 TZ :

„(2) Trestný čin je spáchán z hrubé nedbalosti, jestliže přístup pachatele k požadavku náležité opatrnosti svědčí o zřejmé bezohlednosti pachatele k zájmům chráněným trestním zákonem.“

Důvodová zpráva uvádí, že se nejedná o zvláštní druh nedbalosti vedle vědomé a nevědomé nedbalosti, ale pouze vyjadřuje míru nedbalosti požadované trestním zákonem, a to ať už jde o nedbalost vědomou či nevědomou. De facto touto úpravou zákonodárce rozšířil stupnici forem zavinění o formy subodvozené⁶⁵, jak uvádí Kratochvíl ve své knize, tedy že z nedbalosti „prosté“ (tj. nedbalosti vědomé a nevědomé) vyvodil navíc nedbalost vědomou hrubou a nedbalost nevědomou hrubou. Kratochvíl tudíž předpokládá vědomou nebo nevědomou nedbalost „prostou“ a vědomou nebo nevědomou nedbalost „hrubou“. Jeho následující úvahy směřují k problematice rozlišení hranice mezi činy trestnými a beztrestnými, kde odkazuje na ustanovení § 255a TZ předchozí právní úpravy:

⁶⁴ Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích, sp.zn. 10 Ca 57/2007 ze dne 11.5.2007

⁶⁵ KRATOCHVÍL, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. Vydání. Praha : C. H.Beck, 2009, 834 s., s. 256. ISBN 978-80-7400-042-3

„(1) Kdo z vědomé nedbalosti jinému způsobí značnou škodu tím, že poruší podle zákona mu uloženou nebo smluvně převzatou důležitou povinnost při opatrování nebo správě cizího majetku, ...“ a naproti tomu srovnává současné ustanovení § 221 TZ, který zní: „(1) Kdo z hrubé nedbalosti poruší podle zákona mu uloženou nebo smluvně převzatou důležitou povinnost při opatrování nebo správě cizího majetku, a tím jinému způsobí značnou škodu, ...“. Z výše uvedeného porovnání dojdeme k závěru, že rozlišení mezi „prostou“ nedbalostí vědomou a nevědomou již nepředstavuje hranici mezi činy trestnými a beztrestnými, nýbrž ji nahradila hranice pro rozlišení mezi nedbalostí „prostou“ a nedbalostí „hrubou“, kdy není relevantní, zda jde o nedbalost hrubou vědomou nebo nevědomou. Zajímavý je pohled na danou problematiku ze strany Vladimíra Kratochvíla a Jiřího Herzcega, který uvádí, že „na rozdíl od platné právní úpravy, která postihuje pouze vědomou nedbalost, tak bude nově možný postih i v případě nevědomé nedbalosti, což znamená zostření trestní represe právě v oblasti, kde se má uplatňovat zásada subsidiarity trestní represe.“⁶⁶ Kratochvíl naopak uvádí, že by touto cestou nemělo jít o zostření trestní represe, na rozdíl od úmyslu eventuálního. Dále dodává, že „hrubá nedbalost není buď vůbec v zahraničních právních řádech definována, což by v našich podmínkách působilo zřejmě potíže, anebo je vymezena tak, že si při ní je pachatel vědom možností, že tu jsou skutečnosti zakládající trestní odpovědnost za jím spáchaný čin nebo že způsobí výsledek v zákoně uvedený.“⁶⁷

Definice hrubé nedbalosti představuje „vyšší stupeň intenzity nedbalosti, ať již vědomé či nevědomé, a to na základě přístupu (postoje) pachatele k požadavku náležité opatrnosti, kterou zákon charakterizuje jako „zřejmou bezohlednost.“⁶⁸ Uvedená formulace je nezbytná, jelikož některé trestné činy jsou stíhatelné pouze v případě tzv. hrubé nedbalosti. Jde např. o porušení povinnosti při správě cizího majetku z nedbalosti (§ 221 TZ), poškození záznamu v počítačovém systému a na nosiči informací a zásah do vybavení počítače z nedbalosti (§ 232 TZ) nebo způsobení úpadku (§ 224 TZ), kde

⁶⁶ HERCZEG, J., Zavinění a omyl v novém trestním kodexu. Bulletin advokacie. 2009, roč. 2009, č. 10, s. 51. ISSN 1210-6348

⁶⁷ Důvodová zpráva k návrhu trestního zákoníku [online]. [cit. 24.2.2014]. Důvodová zpráva k dílu 2 – Zavinění – §15 až 17 Dostupné z WWW: <<http://trestnizakonik.cz/navrh/duvodova-zprava.html>>.

⁶⁸ ŠÁMAL a kol, *Trestní zákoník. Komentář*. Praha. C.H. Beck 2012, s. 239, ISBN 978-80-7400-428-5

je použito slovní spojení „byť z hrubé nedbalosti“, což znamená buď úmyslně, nebo alespoň z hrubé nedbalosti, ať už vědomé nebo nevědomé. Důvodová zpráva také odkazuje na význam hrubé nedbalosti především u trestných činů hospodářských a proti životnímu prostředí, kterou jsou stíhatelné jen v případě hrubé nedbalosti.

Případ svědčící o hrubé nedbalosti posuzoval okresní i krajský soud v Táboře. Oba tyto soudy klasifikovaly jako trestný čin poškození a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení z nedbalosti podle § 277 odst. 1 TZ, jehož zákonným znakem je z hlediska subjektivní stránky to, že pachatel se činu dopustí z hrubé nedbalosti.

Obviněný J.M. na účelové komunikaci řídil osobní automobil, před křížením vozovky s železniční tratí nerespektoval před železničním přejezdem dopravní značku Stůj, dej přednost v jízdě!, nezastavil, aby měl náležitý rozhled, bez dalšího vjel na železniční přejezd v době, kdy jím projížděl osobní motorový vlak s deseti lidmi včetně posádky, a přední částí vozidla narazil do středu motorového vlaku. Oba soudy posoudily toto chování podle § 16 odst. 2 tr. zákoníku jako trestný čin spáchaný z hrubé nedbalosti. Přístup pachatele k požadavku náležité opatrnosti svědčil o zřejmé bezohlednosti pachatele k zájmům chráněným trestním zákonem. Soudy výstižně poukázaly na to, že obviněný narazil do boční části středu osobního motorového vlaku na nechráněném železničním přejezdu, který byl řádně vyznačen, že nerespektoval dopravní značku příkazující zastavit a dát přednost ani dopravní značku omezující rychlost jízdy motorových vozidel v místě na 20 km/h a že naopak se k železničnímu přejezdu přiblížil vysokou rychlostí, která mu neumožňovala adekvátně reagovat na přítomnost vlaku. Soudy z tohoto způsobu jízdy obviněného vyvodily závěr o jeho hrubé nedbalosti ve smyslu § 16 odst. 2 tr. zákoníku.⁶⁹

Pro zajímavost uvádím, že finální podoba § 16 odst. 2 nebyla jedinou navrhovanou definicí hrubé nedbalosti. Text byl obsáhlejší a využíval pojmu "zcela zjevně", který se dnes již neobjevuje :

„Trestný čin je spáchan z hrubé nedbalosti, jestliže pachatel

⁶⁹ Rozsudek Okresního soudu v Táboře ze dne 27. 1. 2012, sp. zn. 13 T 158/2006 a usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích pobočka v Táboře ze dne 10. 5. 2012, sp. zn. 14 To 106/2012

a) věděl, že může způsobem uvedeným v tomto zákoně nebo jiném zákoně upravujícím trestné činy porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem a zcela zjevně bez přiměřených důvodů spoléhal, že takové porušení nebo ohrožení nezpůsobí, nebo

b) nevěděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, ač o tom zcela zjevně vzhledem k okolnostem a ke svým osobním poměrům vědět měl a mohl.“

Jak si můžeme všimnout, toto definiční vymezení navrhované úpravy zavinění používá pojmy vědomé a nevědomé nedbalosti k diferenciaci a formulaci hrubé nedbalosti pomocí termínu "zcela zjevně“, který je uveden ve vymezení těchto dvou skupin nedbalosti. Současná právní úprava využívá termínu „přístup k požadavku náležitě opatrnosti svědčící o jeho zřejmé bezohlednosti“ a nenavazuje na jednotlivé definice. Návrhová verze hrubé nedbalosti nakonec přijata nebyla.

3.2.3.1 Skutkové podstaty založené na hrubé nedbalosti

V trestním zákoníku můžeme najít šest skutkových podstat, které jsou založeny na hrubé nedbalosti. V následující kapitole bych rád na některé z nich poukázal a podrobněji se jim věnoval. Skutkovou podstatu nedbalostních trestních činů lze rozdělit do dvou kategorií - majetkové trestné činy a trestné činy proti životnímu prostředí. První z majetkových trestných činů, který je založen na hrubé nedbalosti je Porušení povinnosti při správě cizího majetku z nedbalosti. „Kdo z hrubé nedbalosti poruší podle zákona mu uloženou nebo smluvně převzatou důležitou povinnost při opatřování nebo správě cizího majetku, a tím jinému způsobí značnou škodu, bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců nebo zákazem činnosti.“⁷⁰ Oproti úmyslnému porušení povinnosti při správě cizího majetku, který vymezuje paragraf předcházející je porušení z hrubé nedbalosti sankcionováno mírnějším způsobem. Při srovnání způsobení škody při porušení povinnosti při správě cizího majetku a při porušení povinnosti při správě cizího majetku z nedbalosti je podle § 221 odst. 2) písmena b), pachatel odsouzen na odnětí svobody až na tři léta. Pokud takovým činem způsobil škodu velkého rozsahu.

⁷⁰ Zákon č. 40/2009 Sbírky, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, §221 odst. 1

Při porušení povinnosti, která není z hrubé nedbalosti a je jí způsobena škoda velkého rozsahu už TZ tak taxativní není a určuje rozmezí odnětí svobody na dvě až osm let.⁷¹

Další majetkový trestný čin, který je založený na hrubé nedbalosti je způsobení úpadku⁷². Tady se předpokládá jak zavinění úmyslné, tak i zavinění ve formě hrubé nedbalosti. Tady pachatel hrozí při spáchání škody velkého rozsahu odnětí svobody na pět až šest let.

Novou skutkovou podstatou založenou na hrubé nedbalosti je pak Poškození záznamu v počítačovém systému a na nosiči informací a zásah do vybavení počítače z nedbalosti. Tato novela reaguje na technologický pokrok a nutnost uchovávat veškerá data v počítačové podobě. Pokud tady jedinec z hrubé nedbalosti poškodí, zničí nebo pozmění data uložená v počítačovém systému a tím poruší povinnost vyplývající ze zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce a tím způsobí na cizím majetku značnou škodu, bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.⁷³ Specifikem této úpravy je, že musí jít jen o hrubou nedbalost a škoda nesmí být nižší než půl milionu korun. Pokud způsobí pachatel svou hrubou nedbalostí škodu velkého rozsahu, hrozí mu odnětí svobody až na dva roky.

U Poškození a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení nový TZ jasně oddělil úmysl od nedbalosti. Zatímco v § 276 odst. 1) zákonodárce k naplnění skutkové podstaty vyžaduje úmysl. Paragraf následující operuje s hrubou nedbalostí. *„Kdo z hrubé nedbalosti zničí, poškodí, odstraní nebo učiní neupotřebitelným obecně prospěšné zařízení nebo ohrozí provoz obecně prospěšného zařízení, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.“*⁷⁴ I tady je hrubá nedbalost důvodem k nižší trestní sazbě. Přesto oproti starému TZ se jedná o přísnější posouzení kdy podle § 277 odst. 2) Odnětím svobody až na tři léta bude pachatel potrestán když způsobí činem škodu velkého rozsahu nebo spáchá-li takový čin za stavu ohrožení státu a nebo za válečného stavu.

⁷¹ tamtéž §220 odst 3)

⁷² tamtéž § 224

⁷³ Zákon č. 40/2009 Sbírky, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, §232

⁷⁴ tamtéž §277 odst. 1

Další nová právní úprava, kterou nenajdeme ve starém zákoníku a dá se už považovat za trestný čin proti životnímu prostředí je Neoprávněné vypuštění znečišťujících látek⁷⁵. Tady se dá trestný čin spáchat i úmyslně, jak stanovuje přesné znění TZ „*Kdo v rozporu s mezinárodními smlouvou, **byť z nedbalosti**, vypustí nebo, ač je k tomu povinen, nezabrání ...*“⁷⁶ Stejně jako Poškození záznamu v počítačovém systému a na nosiči informací a zásah do vybavení počítače z nedbalosti i tento trestný čin může od roku 2012 spáchat právnická osoba. Podle §7 zákon č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.⁷⁷

Poslední skutkovou podstatou, která je také založena na hrubé nedbalosti a považována za trestný čin proti životnímu prostředí je podle nového Trestního zákoníku Zanedbání péče o zvíře z nedbalosti. Ta reaguje na případ, kdy chovatelé zanedbávali péči o zvíře ať už své nebo takové o které je povinen se starat. Nový Trestní zákoník může pachatele této trestné činnosti poslat až na dva roky do vězení. „*Kdo z hrubé nedbalosti zanedbá potřebnou péči o zvíře, které vlastní nebo o něž je povinen se z jiného důvodu starat, a způsobí mu tím trvalé následky na zdraví nebo smrt, bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.*“⁷⁸ A právě odstavec 2 určuje podmínky odnětí svobody na dva roky „*Odnětím svobody až na dvě léta bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt nebo trvalé následky na zdraví většímu počtu zvířat.*“⁷⁹

3.2.4 Požadavek zachování potřebné míry opatrnosti

Ať už se jedná o nedbalost vědomou či nevědomou, kritériem nedbalosti je vždy nedodržení určité míry opatrnosti pachatelem podle kritérií, které stanoví trestní zákon. „*Míra opatrnosti je dána spojením objektivního a subjektivního hlediska při předví-*

⁷⁵ tamtéž §297

⁷⁶ tamtéž §297 odst. 1

⁷⁷ dostupný z: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/trestni-odpovednost-pravnickych-osob/cast2.aspx>

⁷⁸ Zákon č. 40/2009 Sbírky, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, §303 odst. 1

⁷⁹ tamtéž, odst. 2

*dání způsobení poruchy nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákoníkem, neboť jediné spojení obou těchto hledisek při posuzování trestní odpovědnosti za trestný čin z nedbalosti odpovídá zásadě odpovědnosti za zavinění v trestním právu.*⁸⁰ V případě posuzování zavinění ve smyslu § 16 odst.1 písm.a.), kdy pachatel spoléhá na to, že neporuší nebo neohrozí zákonem chráněný zájem, je zapotřebí posuzovat přiměřenost důvodů nejen podle toho, jak si situaci vyložil pachatel, ale i vzhledem k vnějším okolnostem konkrétního případu. K uzavření obecného úvodu požadavku týkající se vědomé nedbalosti ještě doplním, že by nebylo dostačující, kdyby pachatel věděl, že pracovní či jiný postup, při kterém poškozený utrpěl těžkou újmu na zdraví, odporoval příslušným předpisům (objektivní hledisko), jelikož i vědomá nedbalost musí být dána s ohledem *na osobu pachatele a na konkrétní okolnosti případu*, které on sám vnímá nebo alespoň má šanci vnímat (subjektivní hledisko). Při hlubší analýze vědomé nedbalosti dojdeme k závěru, že nestačí pouhé zjištění, že pachatel věděl, že svým jednáním může porušit nebo ohrozit zájem chráněný trestním zákoníkem, ale je třeba zohledňovat *všechny okolnosti*, z kterých bychom spolehlivě dovodili, že pachatel bez přiměřených důvodů spoléhal na to, že nedojde k porušení či ohrožení zájmu chráněného trestním zákoníkem. Pojem „přiměřenost důvodů“ je třeba shledávat se zřetelem na *zkušenosti pachatele a ostatních okolností případu*. *„Požadovaná míra opatrnosti je podle judikatury zachována i tehdy, jestliže odpovědná osoba sice nedodržela příslušný bezpečnostní předpis, avšak zajistila bezpečnost jiným vhodným způsobem, který odpovídá novým poznatkům vědeckým, technologickým apod.*⁸¹

3.2.4.1 Objektivní vymezení míry potřebné opatrnosti

Objektivní kritérium vyžaduje od pachatele spadající do obdobné skupiny, tzn. obecných nebo speciálních či konkrétních subjektů, *stejnou míru opatrnosti*. V ojedinělých případech je vyžadována určitá vyšší míra opatrnosti od některých skupin osob vykonávajících určité povolání nebo zaměstnání, jako jsou například lékaři, stavební

⁸⁰ ŠÁMAL a kol, *Trestní zákoník.Komentář*.Praha C.H. Beck 2012, s. 237, ISBN 978-80-7400-428-5

⁸¹ tamtéž

technici, řidiči, apod. Výsledně je však tato vyšší míra opatrnosti stejná jako u každého, kdo takové povolání nebo zaměstnání vykonává. Jedná se o jakýsi vzor „průměrně“ opatrného jedince té které kategorie, kterým jsou hodnoceni jednotliví pachatelé tak, aby je nebylo možné subjektivně soudit, přičemž by na tomto úsudku „vydělali“ *jedinici méně opatrní, těžící jen ze své subjektivní bezohlednosti*.⁸² Stupeň náležité opatrnosti posléze určují zejména *zvláštní právní předpisy* (např. předpisy o pravidlech silničního provozu). Kromě těchto bezpečnostních předpisů plyne povinnost předpokládat možnost porušení nebo ohrožení zájmu chráněných trestním zákoníkem při výkonu některých povolání též z *technických norem*: „*Pokud jde o obsah technické normy, neplatí zásada iura novit curia; obsah technické normy je třeba v trestním řízení dokazovat*“⁸³ nebo ze *zvláštních uznávaných pravidel* jako je tomu např. v medicíně tzv. postup *lege artis*, která tkví v odborných znalostech v určitém oboru pramenících ze specializované literatury. V každé této skupině je kritérium míry opatrnosti výsledně vyžadováno naprosto po každém stejně. Kromě těchto vymezených pravidel a předpisů není možné žádat po pachateli vyšší míru opatrnosti. Tak jako v každém oboru, i zde, existují situace, které buďto legislativa neupravuje nebo sice upraveny jsou, ale pouze obecně. V tomto případě postačí držet se stanovené nebo ve společnosti uznávané míry opatrnosti. Kdo dodržuje tato pravidla objektivní míry opatrnosti, nemůže být viníkem, i když k případné události dojde. K trestní odpovědnosti musí být ovšem splněna i subjektivní podmínka nedbalosti.

3.2.4.2 Subjektivní vymezení míry potřebné opatrnosti

Subjektivní míra opatrnosti vyžaduje, aby kromě objektivního kritéria byl vzat potaz také subjektivní požadavek, který tkví v míře opatrnosti, jež pachatel obětuje v konkrétním případě. Jedná se o individuální hledisko, kdy se zohledňuje:

„a.) osobní vlastnosti a zdravotní stav pachatele (např. výchova, vzdělání, kvalifikace, zaměstnání, životní zkušenosti, inteligence, duševní rozrušení, apod.)

⁸² KRATOCHVÍL, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. Vydání. Praha : C. H.Beck, 2009, 834 s., s. 251. ISBN 978-80-7400-042-3

⁸³ č. 28/1988 Sb. rozh. tr.

β.) **okolnosti konkrétního případu** (místo, čas a prostředí spáchaného činu-viditelnost, povětrnostní podmínky, povrch vozovky)-může jít o okolnosti na pachateli nezávislé, i jím způsobené

Subjektivní míra opatrnosti nemůže nikdy zvýšit objektivní míru, může jí jen snížit. Rozhodující je tedy objektivní míra opatrnosti, subjektivní ji koriguje. ⁸⁴

V případě, že by jedna ze složek chyběla, nepůjde o zaviněný čin. Z judikatury je znám případ, kdy se stala dopravní nehoda, při níž došlo k ublížení na zdraví. Řidič-frekventant řidičského kurzu nezvládl po technické stránce řízení bojového vozidla při jízdě v zatáčce, přičemž mu jeho instruktor nepodařilo dát žádné pokyny, jak usměrnit vozidlo. Tomuto řidiči-frekventatovi nelze přičítat zavinění z nedbalosti, byť z nevědomé nedbalosti. V opačném případě lze spatřovat nedbalost v situaci, kdy osoba, vykonávající určitou pozici či povolání, které vyžaduje určitou schopnost či znalost nebo koncentraci, se svévolně pustí do práce, aniž by těmito schopnostmi disponovala. ⁸⁵

Mezi porušením požadavku míry opatrnosti a následkem musí být *příčinná souvislost*. Je nezbytné, aby bylo prokázáno příčinné působení jednání obviněného, a zda-li jednání splňuje všechny znaky zavinění, tj. příčinný vztah mezi jednáním pachatele a následkem trestného činu (objektivní stránka trestného činu). Pro představu uvádím situaci, kdy dojde ke střetu dvou mužů, kteří se poperou, nanejvýš si způsobí oděrky a modřiny, ale jeden z nich následně zemře nepředvídatelným způsobem, za který druhý muž nemůže.

⁸⁴ NOVOTNÝ, O., VANDUCHOVÁ, M. a kol, Trestní právo hmotné. 5. aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2007, s.242. ISBN 978-80-7357-258-7

⁸⁵ ŠÁMAL a kol, *Trestní zákoník.Komentář*.Praha C.H. Beck 2012, s. 238, ISBN 978-80-7400-428-5

4 Srovnání se zahraniční právní úpravou

Pro srovnání se zahraniční právní úpravou jsem si vybral Slovensko. Jednak z důvodu, že přes sedmdesát let jsme byly jeden stát a vycházely jsme z jedné právní úpravy. A také z výrazné podobnosti obou trestních zákoníků. V následující kapitole bych rád nastínil náš společný historický právní vývoj, samotné rozdělení, rekodifikaci českého a slovenského trestního zákoníku a v neposlední řadě srovnal jednotlivé právní úpravy.

4.1 Historický vývoj od vzniku ČSR do zániku ČSFR

Pro historický vývoj ČSR měl podstatný význam Všeobecný zákoník o zločinech a trestech z roku 1787. Ten vycházel ze zásad, které jsou klíčové i pro dnešní úpravu - *nullum crimen sine lege a nulla poena sine lege*. V tomto zákoníku byla vymezená přehledná kategorie deliktů a trestů za ně. Taxativně tady byly vymezeny přitěžující a polehčující okolnosti a dokonce i důvody zániku trestnosti a zásada přiměřenosti trestu. Celý zákoník se dělil na dvě části. Jedna, která pojednávala o provinění a hrdelních trestech a část druhá, kde bylo v 82 paragrafech rozepsány tresty politické. Pro osmnácté století bylo důležitým mezníkem i zrušení trestu smrti, který právě Všeobecná zákoník o zločinech a trestech odstranil. Na tento zákoník navázal v roce 1803 Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích. Ten sice odstranil těžké tělesné tresty, ale znovu zavedl trest smrti. Novelizován byl až zákonem č.117/1852 r.z. „*Podle tohoto zákoníku se stíhaly úmyslně spáchané zločiny a přečiny a přestupky spáchané z nedbalosti. Zločiny a přečiny řešily soudy, přestupky samosoudci anebo lidové soudy.*“⁸⁶

V období vzniku ČSR došlo recepční normou č. 11/1918 Sb. k převzetí Rakousko - Uherského právního pořádku. Už tady se česká a slovenská právní úprava diferencovala. Zatímco na Slovensku platil Uherský trestní zákon z roku 1878, v Čechách se vycházelo z Rakouského trestního zákona z roku 1852. Na historickém vývoji ČSR se podepsala celá řada zákonů. Byly jimi například: zákon č. 269/1919 Sb.

⁸⁶ Baláž, P. Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná část. Bratislava: Iura Edition, 2001, s.18
ISBN 80-88715-75-X

o falšování peněz a cenných papírech, branný zákon č. 193/1920 Sb. a zákon č. 293/1920 Sb. o ochraně osobní a domovní svobody a listového tajemství, zákon č. 300/1920 o mimořádných opatření a nebo třeba zákon č. 241/1922 Sb. o potlačení pohlavních chorob a omezení prostituce.⁸⁷

Vývoj trestního práva na našem území negativním způsobem ovlivnil fašismus v Evropě a okupace ČSR a v neposlední řadě vznik Protektorátu Čechy a Morava. Pořád tady platil sice stávající právní stav, ale v Protektorátu platili hlavně normy říšského trestního práva. Výše zmíněné zásady⁸⁸ přestali platit a neexistovala ani zásada rovnosti před zákonem. Asi nejpřísnějším zákonem, byl zákon z roku 1942. Podle něho byl trestem smrti postihnut každý, kdo přechovával osobu, která hanobila německou říši nebo její představitele anebo vykovala akce proti nim. Podle Baláže se tento stav dá považovat za období bezprávi na našem území. Některé československé normy se ani nepoužívaly a musely být v souladu se záměry německé říše.

Nová fáze trestního práva začala vydáním dekretem prezidenta ČSR č.11/1944. Tím se obnovila působnost trestněprávní úpravy která platila do roku 1938. A veškeré normy z doby okupace zrušil zákon Slovenské národní rady č.53/1945 Sb. Trestní právo bylo tedy zpět ve stejné podobě v jaké bylo před druhou světovou válkou.⁸⁹

Trestní právo zaznamenalo výraznou změnu v roce 1948 kdy byl vydaný zákon č. 231/1948 Sb. na ochranu lidově-demokratické republiky, který měl „zabezpečit právní ochranu novému politickému zřízení a poskytnout právní prostředky na potlačení reakcí odpůrců bývalého režimu. Zákon byl ze současného pohledu zaměřený na potlačení třídních nepřátel, v značné míře umožňoval porušovat základní práva a svobody občanů - například svobodu projevu, svobodu vyznání, vlastnická práva, právo na život.“⁹⁰

O třináct let později došlo na základě ústavy ČSSR k vydání nového Trestného zákona č.140/1961. Ten měl posílit ochranu základních práv a svobod a právní jistoty

⁸⁷ tamtéž

⁸⁸ *nullum crimen sine lege a nulla poena sine lege*

⁸⁹ Baláž, P. Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná část. Bratislava: Iura Edition, 2001, s.20
ISBN 80-88715-75-X

⁹⁰ tamtéž

občanů. Upřesněny tady byly pojmy trestného činu, pokusu trestného činu, organizátorství aj. Posledním zákonem před rozdělením Československa byl Zákon č. 175/1990 Sb. Ten zrušil trest smrti, ochranný dohled, trest nápravného opatření. Ve stejném roce ho ještě doplnily Zákony č. 545/1990 Sb. a o rok později Zákon č. 490/1991 Sb.

4.2 Vývoj trestního práva po vzniku Slovenska

Rozdělením ČSFR na Česko a Slovensko začal samostatný vývoj slovenského trestního práva, který navázal na předchozí právní úpravu. Slovenští zákonodárci od otržení od Čech vydali celou řadu zákonů a nařízení. Účelem těchto zákonů bylo reagovat na nové společensko - ekonomické poměry a stabilizovat nově vznikající republiku. *„Převážná většina zákonů, které postupně doplňovaly nové skutkové podstaty trestných činů byly spojené se změnami vlastnických vztahů, s rozvojem tržního hospodářství, soukromého podnikání, obchodu, služeb a jiných hospodářských vztahů. Například jde o skutkové podstaty trestných činů jako jsou Neoprávněné podnikání (§118), machinace při veřejné soutěži a veřejné dražbě (§128), neodvedení daně a pojistného (§148a), úvěrový, subvenční a pojišťovací podvod (§250a - 250c), machinace v souvislosti s konkurzním vyrovnávacím konáním (§236b) a mnoho dalších.“⁹¹*

Nově přibyl i trestný čin proti republice, trestné činy proti lidskosti a v neposlední řadě také trestný čin terorismu. Zákon č. 248/1994 Sb. právně upravil a doplnil okolnosti vylučující protiprávnost. Sem třeba můžeme řadit třeba výkon práv a povinností (§45a) nebo souhlas poškozeného (§15b). Trestněprávní vývoj od vzniku Slovenské republiky, na který poukazuje celá řada zákonů a norem připravil přirozenou cestou podmínky na rekodifikaci trestního zákona.⁹²

⁹¹ Baláž, P. Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná část. Bratislava: VEDA, 2005, s.40
ISBN 80-224-0876-X

⁹² tamtéž, s. 41

4.3 Trestní právo po rekodifikaci trestního zákona

Nový zákoník snížil trestní odpovědnost u mladistvých z patnácti na čtrnáct roků. Zpřísnil také podmínky při stíhání recidivy i neodvratnosti trestu. Je zde tedy patrná zvýšená kriminalizace a ostřejší podmínky při udávání trestů. *„Rekodifikace trestního zákona se radikálně dotkla nebezpečností činů pro společnost, kdy odstranila oproti předcházející právní úpravě, až na určité výjimky, tento materiální znak trestného činu, což značná část odborníků nepokládá za správné.“*⁹³ Materiální znak ale nezmizel úplně z trestního zákona. Stal se kritériem při vymezování hranice mezi trestným činem a jinými správními delikty.

*(2) Nejde o prečín, ak vzhľadom na spôsob vykonania činu a jeho následky, okolnosti, za ktorých bol čin spáchaný, mieru zavinenia a pohnútku páchatel'a je jeho závažnosť nepatrná*⁹⁴

Podle Baláže se materiální korektiv uplatňuje i při určování druhu a výměře trestu. Stejně je tomu v §34 odst. 4. *„Pri určovaní druhu trestu a jeho výmery súd prihliadne najmä na spôsob spáchania činu a jeho následok, zavinenie, pohnútku, priťažujúce okolnosti, poľahčujúce okolnosti a na osobu páchatel'a, jeho pomery a možnosť jeho nápravy.“*⁹⁵ Zejména při určování druhu trestu a jeho výměře soud přihlédne:

„a) u spolupáchatel'ov aj na to, akou mierou konanie každého z nich prispelo k spáchaniu trestného činu,

b) u organizátora, objednávateľ'a, návodcu a pomocníka aj na význam a povahu ich účasti na spáchanom trestnom čine,

c) pri príprave na zločin a pri pokuse trestného činu aj na to, do akej miery sa

⁹³ tamtéž, s. 42

⁹⁴ Trestný zákon (zákoník) - Zákon č. 300/2005 Z. z. - úplné znenie, §10, odst. 2., dostupný z: <http://www.vyvlastnenie.sk/predpisy/trestny-zakon/>

⁹⁵ tamtéž, §34, odst. 4

konanie páchatel'a priblížilo k dokonaniu trestného činu, ako aj na okolnosti a na dôvody, pre ktoré k dokonaniu trestného činu nedošlo.“⁹⁶

Paragraf devět trestního zákona, stejně jako český trestní zákon rozlišuje trestné činy na zločiny a přečiny. Novinkou je také trestání opakovaného zločinu nebo opakovaného trestu odnětí svobody na doživotí. „Zavádí zásadu "dvakrát a dost" a zásadu "třikrát a dost", které představují nejprísnejší formy trestného postihu při ukládání trestu odnětí svobody na doživotí a to i bez možnosti podmínečného propuštění z výkonu trestu.“⁹⁷

Dolní hranice trestného činu je vymezena typovým stupněm materiálního korektivu, který se nazývá závažnost činu.

Díky rekodifikaci došlo ke změně systematiky Trestního zákona. Trestné činy se podle významu třídily do jednotlivých dílů a hlav. Nový zákoník přinesl také nové, alternativní tresty k trestu odnětí svobody. Zavedl další ochranná a výchovná opatření.

„Ochranné opatrenia sú:

- a) ochranné liečenie,*
- b) ochranná výchova,*
- c) ochranný dohľad,*
- d) detencia,*
- e) zhabanie vecí,*
- f) zhabanie peňažnej čiastky,*
- g) zhabanie majetku.*“⁹⁸

Rekodifikovaný trestní zákon tedy zvyšuje ochranu práv a svobod a jednoznačně upravuje podmínky, za kterých jsou porušovaná. Zvyšuje také trestní odpovědnost u těch, kteří závažným způsobem a opakovaně porušují občanská práva a

⁹⁶ tamtéž §24 odst. 5

⁹⁷ Baláž, P. Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná časť. Bratislava: VEDA, 2005, s.44
ISBN 80-224-0876-X

⁹⁸ Trestný zákon (zákoník) - Zákon č. 300/2005 Z. z. - úplné znenie, §33., dostupný z:
<http://www.vyvlastnenie.sk/predpisy/trestny-zakon/>

svobody, která jsou garantována ústavou. Převládá v něm formální účast subjektů. „Až s přijetím nového Trestního zákona došlo k upevnění pozice občana, k přesnějšímu a reálnějšímu formulování jeho práv a svobod a formulování jeho povinností, kterými se zdůrazňuje úroveň demokracie.“⁹⁹

4.4 Rekodifikační srovnání

V následující kapitole bych se pokusil o komparaci slovenské a české právní úpravy zavinění. Budu vycházet z aktuálních TZ jak na straně jedné, tak druhé. Respektive ze Zákona č. 300/2005 Z. z.¹⁰⁰ a ze Zákona 40/2009 Sbírkou, TZ. S tím, že se zaměřím hlavně na zavinění nedbalostní. TZ Slovenské republiky upravuje zavinění následujícím způsobem:

§15

„Trestný čin je spáchaný úmyselne, ak páchatel’

a) chcel spôsobom uvedeným v tomto zákone porušiť alebo ohroziť záujem chránený týmto zákonom, alebo

b) vedel, že svojím konaním môže také porušenie alebo ohrozenie spôsobiť, a pre prípad, že ho spôsobí, bol s tým uzrozumený.

§16

Trestný čin je spáchaný z nedbanlivosti, ak pachateľ

a) vedel, že môže spôsobom uvedeným v tomto zákone porušiť alebo ohroziť záujem chránený týmto zákonom, ale bez primeraných dôvodov sa spoliehal, že také porušenie alebo ohrozenie nespôsobí, alebo

b) nevedel, že svojím konaním môže také porušenie alebo ohrozenie spôsobiť, hoci o tom vzhľadom na okolnosti a na svoje osobné pomery vedieť mal

⁹⁹ Baláž, P. Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná časť. Bratislava: VEDA, 2005, s.45
ISBN 80-224-0876-X

¹⁰⁰ dostupného z <http://www.vyvlastnenie.sk/predpisy/trestny-zakon/>

a mohol. ¹⁰¹

Pro snadnější komparaci mezi úpravou jak českého tak slovenského zavinění přidám doslovné znění nedbalosti v českém Zákoně č.40 / 2009 Sb. trestní zákoník:

§15

„(1) Trestný čin je spáchán úmyslně, jestliže pachatel

a) chtěl způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem, nebo

b) věděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn.

(2) Srozuměním se rozumí i smíření pachatele s tím, že způsobem uvedeným v trestním zákoně může porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem.

§16

(1) Trestný čin je spáchán z nedbalosti, jestliže pachatel

a) věděl, že může způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že takové porušení nebo ohrožení nezpůsobí, nebo

b) nevěděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, ač o tom vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl.

(2) Trestný čin je spáchán z hrubé nedbalosti, jestliže přístup pachatele k požadavku náležité opatrnosti svědčí o zřejmé bezohlednosti pachatele k zájmům chráněným trestním zákonem. ¹⁰²

¹⁰¹ Trestný zákon (zákoník) - Zákon č. 300/2005 Z. z. - úplné znenie., dostupný z: <http://www.vyvlastnenie.sk/predpisy/trestny-zakon/>

¹⁰² Zákon č. 40/2009 Sbírky, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Z výše uvedeného je patrné, že obě právní úpravy jsou si podobné. Dá se říct, že i totožné. Hlavním rozdílem mezi českým a slovenským TZ je právě pojem srozumění a hrubá nedbalost. Slovenský TZ při definici nepřímého úmyslu sice srozumění jako pojem použije „vedel, že svojím konaním môže také porušenie alebo ohrozenie spôsobiť, a pre prípad, že ho spôsobí, bol s tým uzrozmeneý.“, ale už opomíná samotnou definici srozumění. Český TZ je v tomto důslednější a ve §15 odst. 2 jasně uvádí že, „Srozuměním se rozumí i smíření pachatele s tím, že způsobem uvedeným v trestním zákoně může porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem.“ Úprava slovenského nepřímého úmyslu je tedy poněkud fádňější v tomto případě. Argumentem ale může být i fakt, že český TZ vychází z nového zákona č.40/2009 Sb, který se stal účinný k 1.1.2010. a právě v něm se objevila nově definice srozumění. Oproti tomu slovenský TZ je o pět let starší a právní úprava úmyslu je totožná jako v našem předchozím TZ (Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.). Obdobnou analogii můžeme použít i u hrubé nedbalosti. Ve slovenském TZ se pojem hrubá nedbalost neobjevuje a definice nedbalosti je totožná jako §16 odst. 1 českého TZ. Český TZ ale ve svém druhém odstavci upravuje právě hrubou nedbalost, kdy používá pojmu jako páčání činu z hrubé nedbalosti, která svědčí o bezohlednosti pachatele k zájmům chráněným TZ.

Hrubou nedbalost tedy slovenský TZ neupravuje, ale stejně jako český TZ, přihlídně, jde-li o těžší následek, který zavinil pachatel z nedbalosti. Tady je §18 slovenského TZ totožný s českým:

„Na priťažujúcu okolnosť alebo na okolnosť, ktorá podmieňuje použitie vyššej trestnej sadzby, sa prihliadne, ak ide o

a) ťažší následok, aj vtedy, keď ho páchatel' zavinil z nedbanlivosti, ak tento zákon nevyžaduje aj v tomto prípade zavinenie úmyselné, alebo

*b) inú skutočnosť, aj vtedy, keď o nej páchatel' nevedel, hoci o nej vzhľadom na okolnosti a na svoje osobné pomery vedieť mal a mohol, ak tento zákon nevyžaduje, aby o nej páchatel' vedel“.*¹⁰³

¹⁰³ Trestný zákon (zákoník) - Zákon č. 300/2005 Z. z. - úplné znenie., dostupný z: <http://www.vyvlastnenie.sk/predpisy/trestny-zakon/>

Nicméně §17 slovenského TZ jasně definuje, že pro trestnost činu je třeba úmyslného zavinění, pokud tedy zákon **výslovně** nestanoví, že stačí zavinění právě z nedbalosti.

„Pre trestnosť činu spáchaného fyzickou osobou treba úmyselné zavinenie, ak tento zákon výslovné neustanovuje, že stačí zavinenie z nedbanlivosti.“¹⁰⁴

V některých paragrafech je jasně uvedená forma zavinění. Například v § 148 *„Kto v **úmysle ublížit** na zdraví inému z nedbanlivosti spôsobí smrť, potrestá sa odňatím slobody na tri roky až osem rokov.“* nebo v § 145 *„Kto iného **úmyselne usmrtí**, potrestá sa odňatím slobody na pätnásť rokov až dvadsať rokov.“* Pokud se v ustanovení neuvádí žádná forma zavinění, pro trestnost činu se vyžaduje úmyslné zavinění. Jako je to definováno výše v § 17. Při nedbalostní trestných činech, musí být znak nedbalosti vždy definován. Příkladem můžou být § 147, § 148 a § 149 slovenského TZ. *„Kto v úmysle spôsobí ťažkú ujmu na zdraví inému z **nedbanlivosti spôsobí smrť**, potrestá sa odňatím slobody na sedem rokov až desať rokov.“¹⁰⁵* *„Kto v úmysle ublížit na zdraví inému z **nedbanlivosti spôsobí smrť**, potrestá sa odňatím slobody na tri roky až osem rokov.“¹⁰⁶* *„Kto inému z **nedbanlivosti spôsobí smrť**, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky.“¹⁰⁷*

„Slova, která se vyskytují v některých skutkových podstatách “z nedbalosti“, umožňují alternativně posoudit, jestli byl trestný čin spáchaný úmyslně nebo z nedbalosti. V tomto případě, pokud se neukáže, že čin byl spáchaný úmyslně, postačí pro naplnění subjektivní stránky trestného činu to, že byl spáchaný z nedbalosti.“¹⁰⁸ Podle Baláže se s tímto znakem setkáváme třeba v §409 odst. 1 *„Kto poruší, čo **aj z nedbanlivosti**, predpisy alebo pravidlá služby na rádiatechnických hláskach, v pohotovostných jednotkách alebo iných zariadeniach určených na zaistenie bezpečnosti vzdušného priestoru, potrestá sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.“* Nehledě

¹⁰⁴ tamtéž §17

¹⁰⁵ tamtéž § 147 odst.1

¹⁰⁶ tamtéž §148 odst.1

¹⁰⁷ tamtéž § 149 odst. 1

¹⁰⁸ Baláž, P. Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná část. Bratislava: VEDA, 2005, s.100
ISBN 80-224-0876-X

na to, že je bezpočet dalších paragrafů, ve kterých je jasně definována skutková podstata nedbalosti (§ 407, § 408 aj.)

4.5 Nedbalost

Stejně jako v českém TZ, tak i ve slovenském TZ subjektivní stránka skutkové podstaty trestného činu vychází ze zavinění jako znaku trestného činu. Přičemž vyjadřuje „*Vnitřní, psychický stav pachatele k podstatným složkám trestného činu.*“¹⁰⁹

Zavinění je obligatorním znakem skutkové podstaty trestného činu a je dané v čase činu. Jeho forma a intenzita se ale může lišit. Úmyslné zavinění je upravené v §15 slovenského TZ. „*Z trestněprávního hlediska charakterizuje představu o předmětech a jevech, opírající se o složku vůle s osobním záměrem pachatele spáchat určitý trestný čin.*“ I tady slovenský TZ dělí úmysl na přímý a nepřímý, přičemž přímý úmysl definuje §15 písm. a) *chtěl způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem* a nepřímý v písmenu b) *věděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn.* Stejně jako u české právní úpravy je rozdíl ve složce vůle. U přímého pachatel chce porušit chráněný zájem společnosti a u nepřímého je s tím srozuměn. (Tady na rozdíl od českého TZ není samotná definice srozumění definována).

Trestný čin ale lze spáchat i z nedbalosti. „*Při nedbalostním zavinění se uplatňuje složka poznání, teda intelektuální, vědomostní, rozumová složka. Kvalitativní rozdíl oproti úmyslu spočívá ve složce volní, která při nedbalosti chybí.*“¹¹⁰ Formy zavinění z nedbalosti jsou vymezeny subjektivní mírou opatrnosti a nedbalostní zavinění upravuje § 16 slovenského TZ. Přičemž subjektivním kritériem zavinění z nedbalosti je právě konkrétní pachatel, který může předvídat následky společensky škodlivého činu. Přičemž musí být daná příčinná souvislost mezi jednáním pachatele a protiprávním následkem. Stejně tomu bylo i v případě Rozsudku Nejvyššího soudu Slovenské republiky, který potvrdil, že obžalovaný, který strčil rukama do A.H., která následkem

¹⁰⁹ Stiffel H., Kočica J., Trestný zákon- stručný komentár. Bratislava: IURA EDITION, 2001, s.39

¹¹⁰ Stiffel H., Kočica J., Trestný zákon- stručný komentár. Bratislava: IURA EDITION, 2001, s.44

toho spadla a utrpěla pohmoždění hlavy, podvrtnutí pravého kolene s dobou léčení a práceneschopnosti do šesti dnů ji z nedbalosti ublížil na zdraví.¹¹¹

Nedbalostní trestné činy můžeme podle § 16 TZ rozdělit na činy vědomé a nevědomé. Vědomou nedbalost vymezuje písmeno a) *vedel, že môže spôsobom uvedeným v tomto zákone porušiť alebo ohroziť záujem chránený týmto zákonom, ale bez primeraných dôvodov sa spoliehal, že také porušenie alebo ohrozenie nespôsobí*. Ta ve své volní složce navazuje na nepřímý úmysl, kdy pachatel spoléhá, že následek trestného činu nenastane. *„Řidič, který před jízdou požil alkoholický nápoj a potom neopatrnou jízdou srazil člověka a usmrtil ho. Pachatel nechtěl působit smrt jiné osobě, avšak potom co pod vlivem alkoholu jel v autě se spolehal, jako několikrát předtím, že se nic nestane. V tomto případě hrubým porušením dopravních předpisů porušil, i když z nedbalosti, trestným zákonem chráněný zájem, život člověka.“*¹¹² Vědomá nedbalost tedy vychází z možnosti vzniku následku. To předpokládá schopnost pachatele rozpoznat a také zhodnotit veškeré okolnosti, které vedou k porušení zájmu chráněného trestním zákonem. *„Nedostatečné zhodnocení nebezpečí spočívá v tom, že pachatel nedocenil možné následky svého konání.“*¹¹³

Oproti tomu nedbalost nevědomou upravuje § 16 slovenského TZ v písmenu b) *„nevedel, že svojím konaním môže také porušenie alebo ohrozenie spôsobiť, hoci o tom vzhľadom na okolnosti a na svoje osobné pomery vedieť mal a mohol.“* Tady je pachatele trestně odpovědný nejen za povinnost ale i za samotnou možnost předvídání určité poruchy. Přitom obě složky musí být v zavinění přítomny současně a když alespoň jedna z nich chybí, nemůže jít o nevědomou nedbalost. *„Například zedník při stavbě rodinného domu musí dodržovat předpisy o bezpečnosti při práci. Když pracuje na lešení, musí si uložit materiál tak, aby nemohl spadnout a zranit nebo usmrtil jinou osobu. V případě, kdy by jeho neopatrným postupem při práci spadla cihla na osobu, která pracuje pod lešením, nese zodpovědnost za zavinění, protože vzhledem k okolnostem a svým osobním poměrům vědět měl a mohl, že poruší když poruší předpisy*

¹¹¹ Rozsudek nejvyššího soudu Slovenské republiky, 3 Sžo/48/2011, dostupný z: http://www.nsud.sk/data/att/21218_subor.pdf

¹¹² Baláž, P. Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná část. Bratislava: VEDA, 2005, s.96
ISBN 80-224-0876-X

¹¹³ Stiffel H., Kočica J., Trestný zákon- stručný komentár. Bratislava: IURA EDITION, 2001, s.44

*o bezpečnosti při práci, může tím ohrozit nebo porušit zájem chráněný trestním zákonem a dopustit se trestného činu ublížení na zdraví, a to i s následkem smrti.*¹¹⁴

Při nevědomé nedbalosti tedy podle Haralda Stiffela a Jozefa Kočici zákon vychází z možnosti poznání, které se na jedné straně zkoumá na základě objektivních okolností spojených se skutkem a na druhé straně ze subjektivních dispozic osobnosti konkrétního pachatele.¹¹⁵

Příčemž pro obě formy je kritériem nedbalosti určitá míra opatrnosti. Ta vzniká spojením objektivního a subjektivního hlediska předvídat možnost trestné odpovědnosti za zavinění. A právě míra opatrnosti se liší u každého subjektu. Jiná bude u osob, které vykonávají nějakou činnost kde se požaduje vyšší míra opatrnosti - třeba jaderný technik. *„Subjektivní vymezení míry opatrnosti vyžaduje, aby se kromě povinné objektivní opatrnosti v zavinění z nedbalosti při naplnění subjektivní stránky trestného činu zohlednilo i subjektivní vymezení míry opatrnosti, konkrétního jednání pachatele při naplňování ostatních znaků trestného činu.*¹¹⁶ A při posuzování subjektivní míry opatrnosti se musí přihlídnout ke zkušenostem a inteligenci pachatele. Stejně tak na místo činu, čas a jiné podmínky za kterých pachatel spáchal trestný čin.

4.6 Omyl

*„Nepřiměřené důvody, které vedly pachatele k tomu, že spoléhal na to, že k následku nedojde, nemůžeme zaměňovat s omylem, při kterém pachatel jedná v důsledku nesprávného vnímání skutečnosti.*¹¹⁷

A právě omylu bych se rád věnoval v této kapitole. Sice samotnou definicí a formami omylů jsem se zabýval již v kapitole 2.2.5,¹¹⁸ ale teď bych rád srovnal omyl se

¹¹⁴ Baláž, P. Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná část. Bratislava: VEDA, 2005, s.97
ISBN 80-224-0876-X

¹¹⁵ Stiffel H., Kočica J., Trestný zákon- stručný komentár. Bratislava: IURA EDITION, 2001, s.44

¹¹⁶ Baláž, P. Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná část. Bratislava: VEDA, 2005, s.98
ISBN 80-224-0876-X

¹¹⁷ Stiffel H., Kočica J., Trestný zákon- stručný komentár. Bratislava: IURA EDITION, 2001, s.44

¹¹⁸ kapitola Omyly a zavinění k okolnosti zvlášť přitěžující

Slovenskou úpravou a pokusil se vymezit rozdíly. I ve Slovenské právní úpravě je omyl chápán jako neshoda pachatelova vědomí se skutečností. A i tady k omylu dochází, když si pachatel neuvědomil danou skutečnost a nebo o ní měl nesprávnou představu. Stejně je i vymezení omylů na omyl skutkový a omyl právní. I tady se ještě dále omyly dělí na negativní a pozitivní.

Podle Baláže může skutkový omyl negativní zakládat trestní odpovědnost jen při nevědomé nedbalosti. Která je upravená ve slovenském TZ § 16 písm. b). Pokud se prokáže, že pachatel vzhledem k okolnostem a svým osobním poměrům vědět měl a mohl o skutečnostech, které naplní subjektivní stránku trestného činu.¹¹⁹

O skutkový omyl pozitivní půjde tehdy, pokud si konkrétní osoba myslí, že dojde k naplnění skutkové podstaty trestného činu, ale taková skutečnost neexistuje. Jako příklad můžeme uvést, že pachatel chtěl spáchat trestný čin podle § 271¹²⁰, ale nedošlo k tomu, protože se mýlil. Je vyloučené úmyslné zavinění a není naplněná subjektivní stránka trestného činu.¹²¹

Další formou omylu ve slovenském trestním právu je právní omyl negativní. Při tomto omylu se osoba domnívá, že její konání není trestné. A nebo trestné je, ale spoléhá na mírnější trest. Podle § 212 si pachatel může myslet že spáchal trestný čin krádeže, ale ve skutečnosti naplnil znaky trestného činu loupeže podle § 188.

Oproti tomu u právního omylu pozitivního pachatel vychází z nesprávné představy, že páchá trestný čin, přičemž se nedopouští ničeho špatného. „*Například manželka, která podvádí svého manžela, má mylnou představu, když si myslí, že její nevěra je trestným činem.*“¹²² Zde platí zásada *nullum crimen sine lege*.¹²³

¹¹⁹ Baláž, P. Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná část. Bratislava: VEDA, 2005, s.100
ISBN 80-224-0876-X

¹²⁰ § 271 Uvádzanie falšovaných, pozmenených a neoprávnene vyrobených peňazí a cenných papierov
Zákon č. 300/2005 Z. z. - úplné znenie.,
dostupný z: <http://www.vyvlastnenie.sk/predpisy/trestny-zakon/>

¹²¹ Baláž, P. Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná část. Bratislava: VEDA, 2005, s.100
ISBN 80-224-0876-X

¹²² tamtéž s. 103

¹²³ žádná trestný čin bez zákona

Podle všeho tedy jediný rozdíl mezi českou a slovenskou úpravou omylu je v samotné úpravě. Zatímco český TZ upravuje omyl skutkový i právní přímo v zákoně (§ 18 a § 19 TZ). Slovenská úprava je ponechána jen teorii a judikatuře

5 Závěr

Cílem této práce bylo vymezení nedbalostního zavinění, určení jeho místa v platné právní úpravě a následná komparace se zahraniční právní úpravou. Myslím, že na základě platné právní úpravy a s pomocí četné judikatury jsem vymezil nedbalostní zavinění v trestním právu. Snažil jsem se konkrétně citovat jednotlivé paragrafy a odkazovat na ně v textu, přičemž důraz jsem kladl i na historický kontext samotného vývoje trestního práva jak v Čechách, tak na Slovensku. Nechtěl jsem opomenout ani úpravu omylu a okolností zvláště přitěžujících. Podle mého názoru jsou nedílnou součástí zavinění, a proto jsem tomu ve své diplomové práci věnoval vlastní kapitolu.

Částí nad kterou jsem se musel zamyslet a konkrétně srovnat a vymezit rozdíly byla právě komparace se Slovenskou právní úpravou. Proto je tato část obsáhlejší a podrobněji se snažím vyložit úpravu jak u nás, tak na Slovensku.

Slovenská právní úprava má s tou českou leccos společného. Až do nedávné rekodifikace dokonce vycházely ze stejných základů a i v současných TZ můžeme najít bezpočet společných rysů. Ať již totožnou úpravu zavinění nebo stejné pojetí okolností vylučující protiprávnost. Skutkovými a právními omyly počínaje a krajní nouzí a nutnou obranou konče.

Hlavním rozdílem je vymezení hrubé nedbalosti a srozumění. Zatímco v českém TZ jsou tyto dva pojmy definovány a dokonce spadají pod vlastní paragraf. Slovenská právní úprava je opomíjí a i když s pojmem hrubé nedbalosti nebo srozumění operuje, taxativně jej v zákoně nevymezuje. Jak již jsem zmiňoval výše, domnívám se, že to je i kvůli novější úpravě českého TZ, který se pružněji přizpůsobil a slovenský TZ z roku 2005 má ještě kořeny v původní právní úpravě a proto se tam definice hrubé nedbalosti a srozumění neuvádí.

Dalším zásadním rozdílem je vymezení skutkového a právního omylu. Náš trestní zákoník přímo v § 18 a 19 definuje omyl skutkový a právní. Ve slovenské právní úpravě je sice úprava totožná jako u nás, ale v zákonu 300/2005 Z.z. se vůbec

neobjevuje. I tady bych se přikláněl k názoru, že náš, novější TZ je pružnější a zákonodárci správně cítili potřebu právě skutkový a právní omyl samostatně definovat.

Obě právní úpravy také zavedly právní odpovědnost právnických osob. V české právní úpravě to je Zákon č. 418/2011 Sb.¹²⁴ a na Slovensku zákon č. 224/2010 Z. z.¹²⁵

Ze všeho výše jmenovaného lze usoudit, že česká právní úprava zavinění je velmi totožná s tou slovenskou a liší se jen v některých konkrétních oblastech. I díky tomu, lze tvrdit, že naše úprava je komplexnější a hlavní příčinou je právě nový TZ z roku 2009.

¹²⁴ Zákon č. 418/2011 Sb. O trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim dostupný z:
<http://business.center.cz/business/pravo/zakony/trestni-odpovednost-pravnickyh-osob/cast1.aspx>

¹²⁵ Zákona č. 224/2010 Z.z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z.z. v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Summary

I have chosen as the diploma thesis a topic dealing with negligence culpability in a criminal law. In the beginning of the work I start to explain the term of culpability and its individual forms. Next part contains comparing of foreign regulation which dedicates both a historical view and also the new Criminal Code TZ 40/2009.

Negligence culpability is one of the two possible forms of culpability-next to the intention, the negligence is the second one and also it is less relevant form of culpability than intention is. My work tries to define two forms of negligent culpability, their legal definitions and their mutual differences.

As the first one there is described the active negligence, based on a fact that the offender is aware of the causing the results which are expected by a Criminal Code, but without any good reasons he relies that they will not happen. The second form is called simple negligence and it does not expect the offender's that conception he can cause the results expected by a Criminal Code, although he could and he should know it. The Czech Criminal Code mentions also a gross negligence which is not exactly another form of negligence but it represents a higher level of these two negligences.

In my diploma work I have tried to focus on a global description of a negligence in the Czech Criminal Code comparing to Slovak Criminal Code. We can not see relevant differences between them, even if the Slovak Code is older than the Czech one.

The most important and crucial part is the third chapter dealing with aforementioned term, which is negligence. Using a rich jurisprudence in that part I have tried to demonstrate various forms of negligence- there is a bright description of the active negligence, simple negligence, gross negligence and even there is a presentation of factual elements based on gross negligence.

Seznam použitých zdrojů

Knižní publikace:

Baláž, P. *Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná část*. Bratislava: Iura Edition, 2001, ISBN 80-88715-75-X

Baláž, P. *Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná část*. Bratislava: VEDA, 2005, ISBN 80-224-0876-X

Holländer, P. *Filosofie práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 74 a násl. ISBN 80-86898-96-2; Viz též důvodová zpráva k trestnímu zákoníku 2009. [online] Dostupná dne 25. listopadu 2013 z: <http://trestnizakonik.cz/navrh/duvodova-zprava.html>

Jaspers, K., *Otázka viny*, Praha: Academia, 2009, ISBN 978-80-200-1455-9

Jelínek, Jiří., Brychtová, Kateřina., Draštík, Antonín aj., *Trestní právo hmotné, obecná část*, Praha: Linde Praha, a.s., 2004

Jelínek, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010, Student (Leges). ISBN 978-80-87212-49-3

Kratochvíl, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, ISBN 978-80-7400-042-3

Miříčka, A. *O formách trestné viny a jich úpravě zákonné*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1902

Miříčka, A.: *Trestní právo hmotné. Část obecná i zvláštní*. Všehrd, Praha 1934

Novotný, O., Vanduchová, M., Šámal, P. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010

Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D., Vanduchová, M. *Systém českého trestního práva. Základy trestní odpovědnosti*. Praha: Novatrix, 2009.

Solnař, V.; Fenyk, J.; Císařová, D. *Základy trestní odpovědnosti, podstatně přepracované a doplněné vydání*. 1. Vydání (jako Základy trestní odpovědnosti vydání druhé). Praha : Orac, s. r. o., 2003. ISBN 80-86199-74-6

Stiffel H., Kočica J., *Trestný zákon- stručný komentár*. Bratislava: IURA EDITION, 2001

Šámal a kol, *Trestní zákoník. Komentář*. Praha C.H. Beck 2012, ISBN 978-80-7400-428-5

Právní předpisy:

Vyhláška č. 21/1979 Sb. Českého úřadu bezpečnosti práce a Českého báňského úřad, kterou určují vyhrazená plynová zařízení a stanoví některé podmínky k zajištění jejich bezpečnosti

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

Zákon č. 40/2009 Sbírky, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákona č. 224/2010 Z.z. ktorým sa mení a doplňa zákon č. 300/2005 Z.z. v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Elektronické zdroje:

Důvodová zpráva k návrhu trestního zákoníku [online]. [cit. 24.2.2014]. Důvodová zpráva k dílu 2 – Zavinění – §15 až 17 Dostupné z WWW:
<<http://trestnizakonik.cz/navrh/duvodova-zprava.html>>.

Trestný zákon (zákoník) - Zákon č. 300/2005 Z. z. - úplné znenie, §10, odst. 2., dostupný z: <http://www.vyvlastnenie.sk/predpisy/trestny-zakon/>

Zákon č. 418/2011 Sb. O trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim dostupný ze:
<http://business.center.cz/business/pravo/zakony/trestni-odpovednost-pravnickych-osob/cast1.aspx>

Zákon č. 117/1852 ř.z., o zločinech, přečinech a přestupcích, ze dne 27. května 1852., Dostupný ze [http://www.kakanien.info/\(X\(1\)S\(q12225q1hk0ygr55rwribo45\)\)/Show.aspx?ID=1661&AspxAutoDetectCookieSupport=1](http://www.kakanien.info/(X(1)S(q12225q1hk0ygr55rwribo45))/Show.aspx?ID=1661&AspxAutoDetectCookieSupport=1)

Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon ve znění pozdějších předpisů, dostupný ze:
http://psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0472_01.htm

Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon ve znění pozdějších předpisů, odst., dostupný ze:
http://psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0472_01.htm

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon ve znění pozdějších předpisů dostupný ze:
http://business.center.cz/business/pravo/zakony/trestni_zakon/cast1h2.aspx

Trestný zákon (zákoník) - Zákon č. 300/2005 Z. z. - úplné znenie, §10, odst. 2., dostupný z: <http://www.vyvlastnenie.sk/predpisy/trestny-zakon/>

Judikatura:

HERCZEG, J., *Zavinění a omyl v novém trestním kodexu*. Bulletin advokacie. 2009, roč. 2009, č. 10, s. 50

Rozsudek nejvyššího soudu Slovenské republiky, 3 Sžo/48/2011, dostupný z: http://www.nsud.sk/data/att/21218_subor.pdf

Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích, sp.zn. 10 Ca 57/2007 ze dne 11.5.2007

Rozsudek Okresního soudu v Táboře ze dne 27. 1. 2012, sp. zn. 13 T 158/2006 a usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích pobočka v Táboře ze dne 10. 5. 2012, sp. zn. 14 To 106/2012

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11.5.2010, 6 Tdo 1094/2009

